BORÍTÓ

Tankóné Péter Mária Terézia

CSÍKMADARAS

NE TEMESSÜK EL A MÚLTAT!

Ezt üzenik a régi faragott keresztek !

Mottó

„Annál otthonosabb és kedvesebb annak, aki ott búcsúzik el csillagaitól, ahol a bölcsőből megpillantotta. Mert, amikor minket elfelejtettek a szülőföldnek még mindig akad mondanivalója rólunk.” (Sütő András)

CSÍKMADARAS

NE TEMESSÜK EL A MÚLTAT! Ezt üzenik a régi faragott keresztek !

ELŐSZÓ

Igen, egyszer mindenki elbúcsúzik a csillagaitól. Nem mindegy, hol lesz majd a végső nyughelye. Valóban otthonosabb és kedvesebb, ha oda temetik majd, ahol a bölcséjét ringatták, ahol majd lesz, aki a sírjára virágot tegyen, ott vannak a rokonok, akik mindenszentek napján legalább egy szál gyertyát elégetnek az emlékére. Hálás lehetek én a sorsnak, hogy egész életemet ott éltem le, ahol születtem, ahol ringatták a bölcsőmet, ahol majd az örökös nyughelyem is lesz. Mindenért hálát adok Istennek. Verseket idéztem, amit a mostani életemben, 81. évesen fontosnak tartok.

„ A földre akarok most leborulni,

Amelyre első, kicsiny lépésem hullt,

Emlékezni… És másról mit se tudni,

Csak amit hord a homályba omló múlt.

Hagyni a világot, álmot, büszkeséget,

És rácsókolni szentelt rögödre

Búval patakzó, forró könnyem.

Édes szülőföldem. ” (Molnos Lajos)

„Ha est borul a késő mára,

Készülni kell számadásra,

Mérlegre tenni egész élted,

Tettél-e jót, láttál-e szépet,

És nincs más vágyad csupán ennyi,

Nem rohanni, csak ember lenni,

Hiszen már látod a temetőt!

De most már késő!...Nincs időd.”

(Dr. Szádeczky-Kardoss György)

„Szeretni még egyszer,

halálosan, aki vár.

Mosolyt venni még,

mielőtt a bolt bezár.

Élni még egy kicsit

mielőtt a szív megáll.

Utoljára valakiben

hinni volna jó,

ne vesszen kárba a kimondatlan szó.

Örülni valaminek,

ami szép, ami jó,

mielőtt a szívben esni kezd a hó…

már nem eladó.” (Katona Bálint)

Tankóné Péter Mária Terézia

Csíkmadaras, 2022. szeptember – október,

A HALÁL

‚A néhai barátom, mentorom, Barabási László: MAGYARUL GONDOLKODNI …című könyvében sok érdekes dolgot ír a halállal kapcsolatosan. Székely ember lévén, a székely szokásvilágról ír. Innen idézek szó szerint. (Frig Kiadó, 2006.. Az idézett részek a 229, 230, 232, 233 oldalakról vannak.)

„Mindenszentek és Halottak napja november elseje és második. A halottak napja a legjobb alkalom az ősökkel szembeni tisztelet megadására. És ez nagyon fontos. Ezt ők úgy is látják, és elvárják égi otthonukban. Nem lehet akárhogy kiállni, mert a következő esztendőben úgy fog segíteni. A lelkeket is rendbe kell tenni, mint a sírokat. A halál nem a végső pillanat, csak egy szakaszlezárás. A test a földbe kerül, de a lélek élete tovább folytatódik. Két helyen. Az Istentől kapott lelkünk felmegy a csillagok közé. Ott találkozik őseivel. Elhunyt barátival. Folytatja a földi életét egy magasabb síkon. Mindenki körülötte van, aki előtte halt meg. Ezért a halottal üzenni lehet nekik. Régész ismerőseim mesélték, hogy a székelyek belelövöldöztek a sírba, mert rengeteg nyílhegyet találtak azokban, különböző helyekben, össze-vissza. Elgondolkoztam, hogy nagy baj az agybaj. Hiszen még az 1940-es években is, amikor a sírba eresztették le a halottat, vagy virrasztáskor odamentek az ismerősök, s megüzenték elhalt rokonaiknak, barátaiknak, hogy miként oldottak meg halála után bizonyos bajos ügyeket. Tamási Áron „Emberek a havason” c. színművében, amikor a halott mellett álló hírül adja.

Halljad, havas halljad,Éltes András meghalt.

Aki akar üzenni a másvilágra, Jöjjön hamar.

A sírokba nem benyilaztak, hanem a nyílvesszőre levelet róttak, azt adták oda a halottnak, illetve bedobták a sírba, hogy vigye magával. Az embereknek van földi lelke is. Ma aurának nevezzük. Ez itt marad vele. Eltemetik. A sírok között bolyong mindaddig, amíg az égi lélek nem érkezik meg a csillagok közé. Ezért segítették az égi lelket. Három éjjel virrasztottak mellette. Az asszonyok imádkoztak, a férfiak kártyázgattak. A temetés után negyven napig imádkoztak minden este a bolyongó lélekért. Ekkor hálaadó misét mondattak, mert a lélek már ott kellett legyen a magasságokban. Érdekes, az egyiptomi, a tibeti Halottas könyv ugyanezt írja elő az elszálló lélek útjáról. Ha eltévedt, nem jutott oda, ahova kellett, a Földön bolyongott, hazajáró lélek lett belőle, valakire rátelepedett, mindaddig, amíg meg nem segítették, hogy megtalálja az útját. De fentről is visszatérhetett, ha olyan ügyet hagyott rendezetlenül a Földön, ami miatt szenvedhetett valamelyik általa szeretett lény. Ilyenkor újból egyesül a földi és az égi lélek, s a halott láthatóvá válik. Ugyanolyan, mint az élő ember. Onnan lehet észrevenni, hogy nem élő, hogy nincs árnyéka. Benedek Elek gyűjtött egy ilyen mondát, amit a „Halott vőlegény" címmel közölt. Az sem furcsa még ma sem, ha valaki meghalt, de a temetés előtt feltámadott. Ezt cetthalottnak nevezik, úrias kifejezés magyarosítása útján (tecchalott). Amikor ezek halálközeli élményről mesélnek, s elmondják ki mit tett az ő halála pillanatában, tőle kilométernyi távolságokra, senki sem csodálkozik. Ha meghalt, míg feküdt, addig a lelke bolyongott. Mert olyan a lélek, míg alszol, addig is tekereg. Ezért nem szabad valakit hirtelen felkölteni, mert nem tud visszatérni a lelke, s hirtelen beleszállhat egy gonosz semmirevaló.

A halál más szempontból sem volt szokatlan a székelyeknek. Foglalkozásukból eredően bármikor bekövetkezhetett. Vele éltek minden pillanatban, felkészültek rá. Olyan formán, hogy ha ő kiesik a sorból, hiánya ne legyen pótolhatatlan senki számára. Az élet menjen tovább. Mondogatták „Úgy dolgozz, mintha örökké élnél, úgy imádkozz, mintha mindjárt meghalnál." Másképp a székelyek azt is tudták, hogy mikor jön el a vég. Számtalan példát sorolhatnék, de inkább saját családomból mutatnék be egy ilyet. Dédnagyapám 84 éves volt, mikor egy reggel rágyújtott a pipára, de két szippantás után letette. Kért egy pohár bort. Beleivott. Ez sem esett jól. Letette. Utána hívatta az asztalost, a sírását. Hátrament velük, s odaadta a koporsóanyagot, és a sír padolásához szükséges cserefa deszkákat. Megfürdött, felöltözött, s elküldött a pap után. Míg az jött volna, leveleket írt, majd maga elé hívta apámat.

„Albert, én neveltelek a fiam halála után. Elég nagy legény vagy. Már mindent átadtam neked, amire szükséged van. Ma meghalok. A családot tovább kell vinni. Itt van három levél. Egyik nénédnek szól, a másik Majlát Istvánnak. Ő lesz a sógorod. A harmadikba a te dolgodat írtam le. Temetésem után elmész Kolozsvárra. Mesterséget tanulsz. Utána önálló vállalkozást indítasz. A földre ne számíts. Az kell a húgodnak. Ő fogja eltartani anyádat. „Ezután szépen felfeküdt a vetetlen ágy tetejére. Mikor apám sírdogálni kezdett mellette, rászólt: „Ne nyivulj, mert így nem tudok elmenni, pedig már hívnak. Apád az éjjel utánam jött." Estére meg volt halva. Úgy látszik sokszor kívánták neki életében, hogy éljen sokáig, haljon meg hamar. Később épp Majlát sógor mesélte, hogy a fronton sokszor eljöttek hozzá ezredéből a székely legények elbúcsúzni. Mindig igazuk volt. Aznap vagy másnap el is estek. Nem féltek. Egyszer meg kell halni. S aki tudja, hogy úgy élt, hogy kellett, nem fél a haláltól.

A földi életben ki hogy élt, úgy ítélt. És ítélkezett. Nemcsak az égben, itt a Földön is. Még a temetőben is. A kopjafák elmondták róla, hogy ki volt, férfi vagy nő, fiatal-e vagy idős, családos-e, hány gyermeke volt. Csak érteni kellett a kopjafákra vésett jeleket. Végeredményben az is egy rovás.

A falu szája még ide is elkíséri az embert. Most már nem érte, nem az ő érdekében hangzik el a bírálat, hanem azért, hogy hátul marad. Tanuljanak belőle. Más kárán tanul az okos."

A keresztény országokban Mindenszentek napja, azon üdvözültek ünnepe, akiknek nincs külön ünnepe, akiknek nincs külön emléknapjuk. Az ünnep 741-ben III. Gergely pápa idején jelent meg először, a megemlékezés napjaként. Egyetemes ünneppé. IV. Gergely pápa tette 884-ben. Magyarországon 2000-től munkaszüneti nap. November 2-án Halottak napja van, amit 998 óta tart meg az egyház, az elhunyt, de üdvösséget még el nem nyert, tisztítótűzben lévő hívekért. Szent Odil Clunie bencés apát 998-ban vezette be emléknapként. „

És nem véletlen az sem, hogy az egyház épp ide a tál küszöbére az elmúlás küszöbére helyezte – s egymás mellé - mindenszentek és halottak napját. Tette nyilván ama agyszerű ellentmondás jegyében melynek jegyében, melynek a halál csak látszata, tartalma azonban az élet, s tegyük hozzá, a szó legigazibb, legemberibb, tehát leginkább szellemi értelmében élet. Halottaink szeretet elsőrendűen az élet iskolája. Igaz, nem az élet mechanikus folyamatainak, amelyeknek a nagy természet engedelmeskedik, hanem annak a másiknak, mely teremtő ellentmondásként épp a tél küszöbén kezd munkába, fokozott kedvvel és lelkesedéssel. A külső kép: a hervadásé, a halálé és a menekülésé. Egyedül az ember függeszti szemét a

mindenség lankadatlanul működő csillagaira, a távoli és a nagy egészre, s azon túlra „.… (Pilinszky János)

Most emlékezni fogok. Gyerekkoromban egész más volt a mindenszentek napja és a halottak napja, másképpen tartották meg a halottakra való emlékezést ezen a két napon. Első dolog, hogy bár sokszor jártak ki a temetőbe a rokonok sírjához, mégis másképpen rendezték, ápolták azt. Felásták, de inkább évelő virágokat ültettek, ezek nem igényeltek sok ápolást. Október végén aztán újra megkapálták, elgereblyélték. Az erdőről hoztak fenyőfa gallyakat, Ennek egyik részét ráteregették a sírokra. Az asszonyok koszurút fontak az ágakból. Ezekre fehér krepp-papír rózsákat kötöztek, ebből a papírból szalag csíkokat vágtak, a koszorú aljára kötözték. Minden családban annyi koszorú készült, ahány keresztre akartak tenni. Akkor még a legtöbb síron fakereszt volt. Az ötvenes években már sok faragott kőkeresztet is állítottak. Édesanyám négy-öt koszorút font. Azokat mindenszentek reggelén édesapám elvitte és felakasztotta a keresztekre. A sírokra egyszerű virágokat, főleg lilás halottak virágot tettek, elrendezték, hogy a közepén kereszt alakban legyen. Ugyancsak kereszt alakot raktak ki fehér bogyócskákból, ezeket szét is szórták a síron. Krizantémot is vittünk, de nem cserépben, hanem levágva. Tulajdonképpen délután igyekezett mindenki a temetőbe, akkor volt a szentmise. Az anyakereszt mellett végezte a szertartást a plébános. Utána minden család a sírok mellett állt, közösen imádkoztak, gyertyát gyújtottak, majd beszélgettek. Elevenen él az emlékeimben, ahogy együtt voltunk a dédszüleim sírja mellett. Mi gyerekek leültünk a földre. Egész késő estig ott voltunk, égettük a gyertyákat, és csodáltuk, hogy milyen szép a temető kivilágítva. Másnap sok gyerek visszament a temetőbe. A sírokon ott volt a gyertyák szétfolyt maradéka. Azokból gyűjtögettek, odahaza összeolvasztották. Félig meglágyulva lehetett formázni, még gyapotszálat is belehúzni, és újból égetni. Vagy parázsra szórva nagyszerűen lángolt.

Nem voltak mécsesek, nem versenyre ment, hogy minél több virág legyen, minél nagyobb mécses legyen a síron. Akkor a felnőttek beszélgetéseiből megjegyeztem, hogy mindenszentek napja az üdvözült lelkek emléknapja, a mise is azok lelkéért volt. A halottak napján azokért imádkoztak, akik a tisztulás állapotában, vagyis még a tisztítótűzben szenvedtek. Azt is mondták, hogy ezen a napon a halottak lelkei kijöhetnek a sírjukból, az égő gyertyák fénye mutatja, hogy vissza is találjanak oda. Sok babona terjedt, hogy vannak tévelygő lelkek, akik valami okból nem léptek át a túlvilágra. A fény utat mutat majd nekik.

Második a halottak napja. Ekkor az elfelejtett lelkekért, az elhalt jelentősebb egyházi, világi vezetőkért, a falu összes halottaiért is mondja a misét a plébános. Akik nem tudtak ott lenni elsején a temetőben, azok ezen a napon mennek gyertyát gyújtani. Most egy dolgot emlékezetből írok le. A temetőben meggyújtott gyertya lángja az ég fele mutat, és csonkig ég. Úgy olvastam, hogy nemcsak a halottakért, hanem az élőkért is gyújtjuk a gyertyát, önmagunkért is, hogy emlékezzünk arra, hogy egy örök fény, egy örök világosság a gyertya fénye, ami a mennyországra utal. A világítással tudatjuk azt, hogy ha sötétségben élsz, akkor emlékezz arra, hogy meg vagy híva a mennyországba, az örök világosságba. A halottakért mondott imákban, „az örök világosság fényeskedjék neki”, arra utal, hogy a lélek, az élők imája nyomán eljusson az örök világosságba, az örök békébe. Ha szépen élünk, Istennek tetsző életet élünk, akkor azt kellene éreznünk, amikor az életünk gyertyája mielőtt utolsót lobban, azzal a lánggal másoknak is világítottunk, az a láng az ég fele mutatott. És, amikor, már csonkig égett, hogy nem éltünk hiába. Van, amiről elszámolnunk a jó Isten előtt.

MI A TEMETŐ, A TEMETŐKERT?

Bejárati kapuk a csíkmadarasi temetőben

A ravatalozó épülete

Kiskapuk

Anyakeresztek

A RÉGI KERESZTEK KŐBE VÉSETT MÚLTAT JELENTIK.

Lényegében az elődeinktől ránk maradt emlékek. Bizonyítják a létezésünket, igazolják, hogy itt éltek a szépapáink, az ükapáink, dédszüleink, nagyszüleink, szüleink. Az állandó változás magával hozza, hogy egyre kevesebb marad meg belőlük. A kidőlt keresztekkel, temetjük el saját múltunkat. Amikor 2013-ban fényképeztem a temetőben, nem gondoltam, hogy egykor könyv is lehet belőle. Csak szerettem volna megörökíteni az akkor még álló faragott kereszteket. A fényképezőgépem is csak egy amatőr fotós gépe volt. Jó lett volna leírni a sírfeliratokat is. Sok különleges felirattal találkoztam akkor. És szerettem barangolni a sírok között, csak emlékezni, és emlékezni azokra, akiket még ismerhettem. Emlékezni a rokonokra, szomszédokra, akik már rég elmentek, örökre.

„A temető a soha ki nem alvó élet álarca csak.” (Nyírő József)

„A temető szükségszerű férőhely, ahova temetkezni kell.” (Internet)

A keresztekről a fényképezést már 2008-ban elkezdtem, amikor a faluban, az utak mentén levő kereszteket lefényképeztem. Erre a *Bölcsőtől a sírig…* című könyvhöz volt szükségem. Biciklivel bejártam a falu utcáit, lefényképeztem a kereszteket, lemásoltam a feliratokat. Később a templom körüli kereszteket fényképeztem le. Gondoltam, addig kell megtenni, amíg még állnak. Pár éve, miközben mindenszentek napján a rokonaim sírjára virágot, gyertyát vittem, egy gondolatom támadt. Egyre változik a temető, már csak egyetlen fakereszt maradt. A régi faragott kőkeresztek fogynak el, helyükre beton, márvány síremlékek kerülnek. Némelyek hivalkodóan kilátszanak a többi közül. Ez is, mint minden, kezdett a verseny tárgya lenni. Eltelik egy pár év, teljesen meg fog változni a temető képe. A temető lassan elbetonosodik, elmárványosodik. Elhatároztam, hogy lefényképezem a még álló faragott kereszteket. Másnap, november 2-án egy nagyon szép napra ébredtünk, a sírokon még ott volt a sok virág, hát elmentem fényképezni. Akkor három nap jöttem, mentem a temetőben, fényképeztem a még száznál több keresztet. A harmadik napon, aztán már nem volt verőfény, de folytattam. Utána még jártam fényképezni, amikor a *Dédszüleim a gyökerek…* című könyvet írtam. Először elmentem a plébániára, a nagy családnyilvántartóból az 1864. év utáni beírások alapján lefényképeztem minden rokonom adatait, az oldalakat, ahol ezek szerepeltek. Következett a temető. Ez már nyáron volt. Ez alkalommal nagyjából minden rokonom síremlékét lefényképeztem. Hát akkor is három nap bolyongtam a sírok közt, és fényképeztem. A temető közelében lakó szomszédoknak fel is tűnt, hogy Mária tanító néni napok óta „bolyong” a temetőben. Rám is kérdeztek, hogy milyen gondom akadt, hogy folyton a temetőt járom. Azután kezdtem anyagot gyűjteni a hetedik könyvemhez, ami az iskoláról szól. Így a volt pedagógusok sírhantjáról készítettem képeket. Nagyon sok összegyűlt a gépemen. Közben itt-ott felhasználtam belőlük. Az ember nyolcvanadik éve után többet emlékezik, mint amennyit tervez. Befejeztem a hetedik könyvet, úgymond „munkanélküli” lettem. Pár napja jutott eszembe, belefogni a nyolcadik könyv megírásába, felhasználni a sok keresztes fényképet, és mivel ismét közeledik a halottak napja, írni a temetésekről, a keresztekről.

Különben már olvasgattam erről, hogy mit tehetnénk bár az emlékek megmentéséért. Jó lenne, ha minden faluban lenne olyan helyi értelmiségi, pedagógus, hagyományőrző, aki szívügyének tekintené a még meglévő örökségek mentését, bármilyen téren, akár a temető értékeinek feltérképezését. Szomorú tapasztalatom van ilyen téren. Most már a

pedagógusoknak sem kötelező a többletmunka, a hagyományok felkutatása, nem is nagyon töri senki magát. Bár azok, akik a szülőfalujukban élnek, dolgoznak, azok megtehetnék a szülőföldjükért. A mai világban mindenki csak azt teszi, amiért külön pénzt kap. Azt hiszem, nagyon elkötelezettnek kell lenni ahhoz, hogy próbáljon valaki átmenteni értékeket. Az élet kezdő- és végpontját mindig is a legfontosabb események közé sorolta az emberiség. Az elmúlást, a végső nyughelyre költözést minden nép félelemmel és szorongással vegyített emelkedettséggel építette be saját kultúrájába. Egy-egy temetőkert sírjainak elrendezése, a sírhantok nagysága és formája, a keresztek vagy kopjafák mind üzeneteket hordoznak a következő generációknak.

A KERESZT vers, ismeretlen szerzőtől.

„Keresztet a földön minden ember kap,

az egyik kisebbet, a másik nagyobbat.

Szülessen kunyhóban avagy palotában.

elé van készítve az ő keresztfája.”

Igen, a kereszt jelét megkaptuk, már születésünk után, amikor keresztelésünkkor a plébános olajjal a kereszt jelét rajzolja a homlokunkra. És az életünk végén, amikor az utolsó kenetet kapjuk, akkor is a kereszt jele kerül a homlokra. Olajjal a kereszt jelét rajzolja a plébános. A két kereszt között eltelt időben a hívő székely emberrel, ott van mindig a kereszt. Reggel keresztet vet, hálát ad, hogy felkelt, kéri Isten segedelmét az aznapi munkájához. Ha valamilyen munkálathoz kezd, ha elmegy vetni, aratni, szántani, akár betakarítani, előbb keresztet vet. Ha az asszony kenyeret dagaszt, kezével a kereszt jelét rajzolja a tésztára, mielőtt letakarja tiszta abrosszal. A kenyér bevetéskor újból. Amikor megszegi a kenyeret, előbb a késsel keresztet rajzol rá. Az étkezés keresztvetéssel kezdődik és fejeződik be. Amikor hallja a harangszót, keresztet vet, ha a templom előtt megy el, vagy az utcán lévő kereszt előtt, fejet hajt és keresztet vet. Több kereszt volt az utak mentén, a mezőn. Ha vihar közeledik, keresztet vet, ha belép a templomba, akkor is. Amikor a ház felépül, keresztet tesznek rá virággal. „Minden háznak van keresztje” szokták mondani. A házakban is kereszt van a fő falon. Mára már sok minden változott. Már csak az idős emberek őrzik ezeket a régi szokásokat.

Az ember vonását más és más korszak határozza meg. Kincsként kell őriznünk minden múltat, annak mindegyik arcát. A jövő értékei a múltból erednek. Vissza kell fordulnunk újra és újra, mindenért, ami útközben elveszett.

Az elmúlt századokban állított keresztek bármilyen indíttatásból is születtek, státuszszimbólumok, beletartoznak a táj képébe és történetük, történetük megőrzése, állaguk megóvása az utókor feladata. Ha tudni akarod, hogy egy nemzet mennyire becsüli a múltját, nézd meg a temetőit. Egy rendtartó székely faluban a temetkezés, mint lelkiismereti cselekvéssor, nem csupán a gyászolók, az egész faluközösség ügye volt. A harangszó is jelként szolgál, amely hírül viszi a szomorú eseményt és megtördeli a gyász óráit. Volt és van egy jelzésrendszer. Ha a kisharanggal kezdik a szaggatást, akkor vagy nő, vagy gyermek halt meg. Ha a nagyharang szólal meg, akkor férfi a halott. Utána összehúzzák a harangokat. Tudják, hogy valaki meghalt. Aztán utána kérdeznek a szomszédoknál. Utána, addig, amíg megtörténik a temetés, szaggatnak reggel 9 órakor, délben és délután 4 órakor.

Forrás: *sírjel* szócikk – Magyar Katolikus Lexikon – Internet

„Az első írásos emlékek a XVIII. századi írásokban olvashatók. Pázmány Péter jegyzeteiben ír 1625-ben. Az esztergomi rituálé előírja, hogy minden katolikus halott fejéhez állítsanak keresztet. A római katolikusok jele a sírkereszt, a protestánsoké a faragott fejfa. Tehát más volt egy katolikus temető és a protestáns temető. A fejfák archaikusak, egy fatörzsből faragták. Különböző alapformákat faragtak."

„ A keresztfa, vagyis a fakereszt. A keresztnek a felső ága az égre mutat, nagy örömhírt tudat, „Itt van a te utad." „A kereszt két karja a légbe szétszalad, rajta a sovány kezek tört vért virágzanak. Vigyázz, ez a lélek, de a test megszakad, kétfelé visz az ösvény, s te szabad vagy szabad." A keresztnek az alsó ága a földre mutat. „Vesződj, itt áss kutat, lásd benne az arcodat."

„Ima kereszt, nyitott felfele nyúl,

érinteni és érteni akar.

Ima kereszt, nincs jobb vagy bal,

mindenfelé tárt, nyitott a karja, a szíve,

jöhetnek feléje, és indul mindenfelé.

Metszésponton a lélek. Az Én.

Magasságba, mélységbe néz.” (Macz István)

Az én gyerekkoromban minden temetés alkalmával fakeresztet állítottak, azután akiknek lehetősége volt, kőből kifaragott keresztet állítottak. Erre már több nevet is bevéstek. Kisgyerekkoromban, és előtte is nagy volt a gyermekhalandóság. Járványok pusztítottak. Egy-egy családban több gyermek is meghalt. Az én apai nagymamám 11 gyereket szült, és csak 4-en érték meg a felnőttkort. 7 gyerekét vesztette el. Mindenik 7 éves kor előtt halt meg. Ilyen család több is volt a faluban. A gyerekeket egy idősebb családtag sírjába temették, nagyszülők, dédszülők sírjába. Olyankor egy kis léckeresztet szegeztek fel a fakereszt vízszintes ágaira. Némely kereszten akár 5-5 kicsi kereszt is volt. A kicsi gyerekek nevét nem írták fel. Akkoriban kisgyermek nevét csak a templom kerítésén belül lévő családi síremléken olvastam. A Száva család egyik keresztjén, márványlapra bevésték a gyerekek nevét is.

A temetés alkalmával egy keresztet, egy fejfát állítanak. Ez lehet végleges is, de le is cserélhetik. Az viszont nagyon fontos, ha helyette újabbat állítanak, azt egy éven belül fel is kell szentelni. Erre mindig mindenszentek napján kerül sor. Régebb azt mondták, hogy *liberát* mondatnak. A rokonok összegyűlnek a síremlék, a kereszt körül. A plébános megtartja az ilyenkor szokásos felszentelési szertartást. Közösen imádkoznak az ott lévő rokonok.

FARAGOTT KERESZTEK A CSÍKMADARASI TEMETŐBEN 2013.

Amikor fényképeztem, akkor nem koncentráltam a nevekre. Valójában nagyobbik részüknél nem is lehetett kiolvasni. Nem gondoltam arra, hogy esetleg könyv is lehetne belőle. Csak kevés kereszten javították fel a neveket. Azóta nemcsak a nevek, hanem sok kereszt is eltűnt. Akkor egyetlen fakereszt állt még. Most már az sincs meg.

ITT NYUGSZIK AZ ÚRBAN BÁLINT

DOMOKOSNÉ SZÜL. JUHÁSZ ERZSÉBET

1922-1961 JAN 26.

ITT NYUGSZIK AZ ÚRBAN HAJDU ANDRÁS

SZ.1883-1939 ÉS NEJE BÁLINT JULIANNA

SZ.1881 -1958. ÁL. FIA ÁRPÁD 1969.

ITT NYUGSZIK BÁLINT DÉNES 1888-1959.

ES NEJE FAZAKAS JULIÁNNA 1890-1938.

ABOS RÓZA 1919-1933.

E SÍRHALOM TALAJA KÖZT PIHENI ÖRÖK ÁLMÁT

PÉTER FERENCNÉ VÁNCSA ZSUZSÁNNA

SZÜL. 1818-BAN ÉS MEGH. 1895-BEN

ANTAL GYULA 1902-1949 PÁLL ROZÁLIA 1902-1972

MIHÁLY GERGELY 1891-1962 NEJE BÍRÓ TERÉZ 1899- 1972

MIHÁLY GERGELY 1929 – 1986 IMETS LÍVIA 1932 -

ANTAL FERENC SZ. 1832. SZEPT. 2-ÁN-1890.DEC28.

NŐJE BŐJTE ERZSÉBET SZ, 1870 FEBR.23 – 1915

ÁLLITTATA DÉNES ÉS ZSUZSÁNNA 1915.XII.12.

BIRÓ MÁTYÁS 1838.VII.5-1910. X. 15.

ÉS NŐJE PÁL JULIÁNNA 1839-1890.

1901.MÁJ.HÓ. 10.

DJK ITT NYUGSZIK DOMBI JÁNOS SZÜ 1896 -1953

ÉS NEJE ZSOK ROZÁLIA SZÜ 1902-1988-BAN

ITT NYUGSZIK BÁLINT LAJOS 1928-2003
DOBONDI JULIANNA 1933 --

ITT NYUGSZIK AZ URBAN BOGÁCS ALBERT
SZ 1899-1942 ÉS NEJE HORVÁTH ANNA SZ 1903-1988
.ÁLLITOTTÁK A GYERMEKEI ANNA ÉS ERZSI

ANTAL ÁDÁM SZ.1930-1959 NEJE

ITT NYUGSZANAK BÍRÓ ÁRON 1895-1975

ÉS NEJE DOMBI VERONKA 1899-1962,

ITT NYUGSZIK BARA BORBÁLA SZÜL.1875.IX.6.

MEGH. 1955.IX.6. BAJNA BÉLA 1987.

FAZAKAS ANNA 1878-1956

AMRUS ANDRÁS ÉS NEJE JAKAB JULA

ÖRDÖG ÁRON ÉS BŐJTE KATALIN

SZABÓ TERÉZ 1879.

PÉTER JÁNOS 1880-1946

AZ ISTENBEN ELHUNYT BÍRÓ IMRE

BIRÓ IMRE

DOMBI GÁBOR SZÜL. 1877-1959

FAZAKAS LÁSZLÓ 1926-1946, FAZAKAS ANTAL

1898-1984 CSÁKI REGINA 1902 -1985

CSÁSZÁR DÉNES 1887-1960, NEJE ANTAL ANNA 1889-1957 , CSÁSZÁR SÁNDOR

ANTAL GERGELY 1904-1961

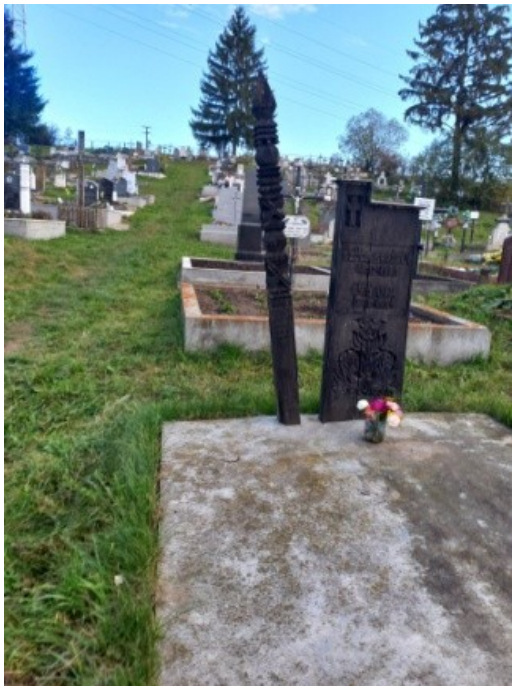

BÍRÓ JÁNOS SZÜL.1890-1953, BÍRÓ JÁNOSNÉ

VENCZEL DÉNES

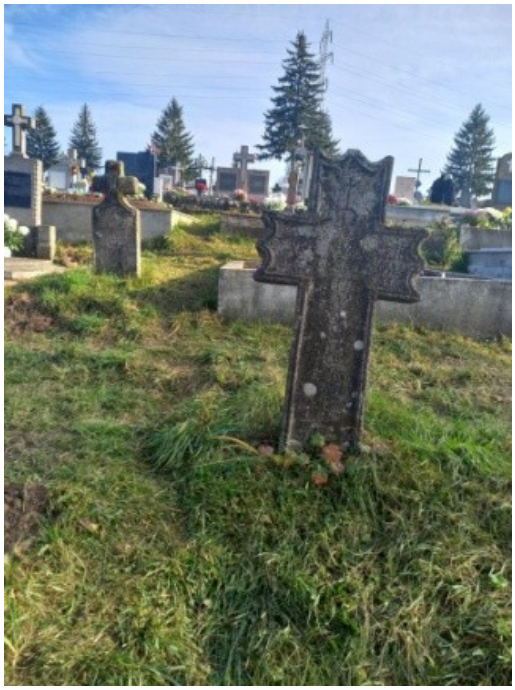

SZŐCS GERGELY ÉS FELESÉGE

MOLNÁR ANTAL 1938-1988

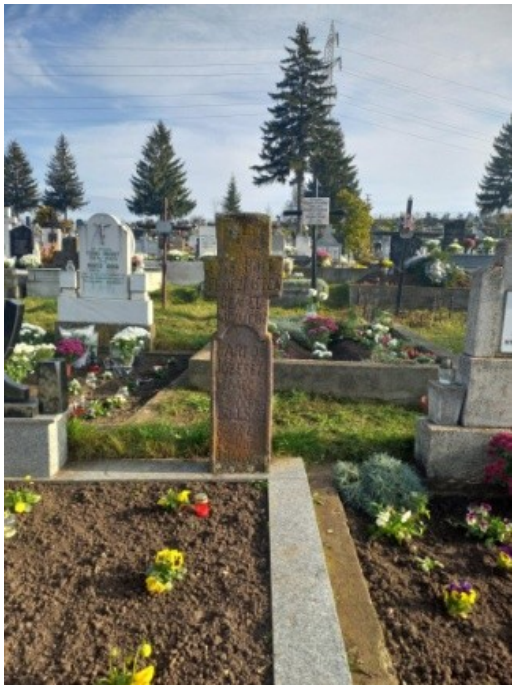

PÉTER JÁNOS

A háborúban estek el Csíkmadarason Gaál Simon és Mike László

Matei Neculai itt esett el Csíkmadarason

Ha bemegyünk a csíkmadarasi temető alsó kapuján, nem messze a kaputól látunk két katonai sírt. Mindkettőben a háború alatt elesett katonák fekszenek. Egyik sírban egy román katona nyugszik. A síremléken ez áll: MATEI NECULAI 1911-1944, a másikban, amelyen a régi, egyszerű fejfa helyén nemrég állítottak fel egy szép síremléket, két magyarországi katona maradványai nyugszanak. A síremléken GÁL SÁNDOR 1925-1944 és MIKE LÁSZLÓ neve, és a haláluk dátuma, 1944. szeptember 11. áll. Ők magyar utászok voltak és a kapunk előtt hajtottak rá motorbiciklivel egy aknára, amely felrobbant és a levegőbe röpítette őket. A hidak felrobbantása nem akadályozta meg teljesen a közlekedést, mert át lehetett menni az Olton, amelynek annyira széles a medre, hogy gépjárművekkel és szekerekkel is át lehet menni a vízen. Így közvetlenül a kapunk előtt, a Madaras-patak és a házunk közötti térségen lett a közlekedési út. Ezt az utat már előbb is használták, azok a szekeresek, akik meg akarták itatni az állataikat az Olt vizéből. Az új híd felépítéséig tehát, az ablakunk alatt mentek a kocsik, szekerek. A németek aknákat, gránátokat hagytak szanaszét. Ezért az egész környéken nagyon veszélyes volt a gyerekeket kiengedni, játszani. Nagyon sok félszegséget, még halált is okoztak a felrobbanó aknák, gránátok. Az állatokat őrző gyerekek gyakran akartak szétszerelni ilyen talált lövedéket, ami felrobbant, szétroncsolta a kezüket, szemüket. Halálos balesetet okozott az Oltban felrobbant akna is, amelyre szekérrel hajtottak rá. Nemcsak a gyerekek bontottak szét robbanószereket, hanem a felnőttek is, akik ki akarták venni a puskaport, hogy a gyapjú festésére használják fel.

KŐBE VÉSETT EMLÉKEK NAPJAINKIBAN. EZEK A MÁRVÁNY SÍREMLÉKEK MÁRA MI LÉTEZÉSÜNKET IGAZOLJÁK. Mi hagyjuk majd magunk után az utódainknak.

A 2022. október 15. Ismét itt vagyok a temetőben. Járok a sírok között. Már az utódainkra gondolok. A márvány, a beton vette át szerepet a temetőben. Arra gondolok, hogy egyre több lefedett sír leszmajd, mert így könnyebb a gondozásuk.

Teréz névnap van ma, édesanyám névnapja. Ha a legközelebbi halott rokonaim névnapja van, akkor mindig kisétálok a temetőbe virágot viszek a sírjukra. Csak lassan, sétálva megyek, már ebben a korban nem nagyon rohanok sehová. Terveztem, hogy az újabb fényképeket készítek, ezúttal már az elmárványosodott síremlékekről. Sajnálva láttam, hogy 14 év óta, csak fele maradt meg a faragott kereszteknek. A kiszedettek közül egy volt a sáncban, láttam egyet lépcsőfoknak egy kapu előtt, olyant is amelyiket a síremlék elé tettek megfordítva. Lényeg, hogy azóta a faragott keresztek 1/3-a eltűnt. Most pár márvány síremléket fotóztam le.

Ezt 2006-ban állíttattam a férjem halála után egy évvel. Az én nevem is rajta van. Mi nem vettünk ki régi keresztet, mert üres hely volt ott, akkor.

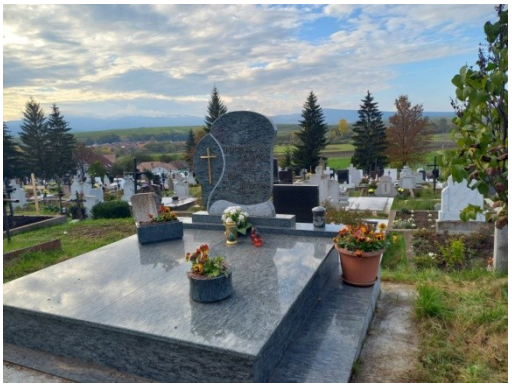

A szüleim és az öcsém sírja, 2022. október 1.

IMRE TIMEA

JÁNOS ILDIKÓ

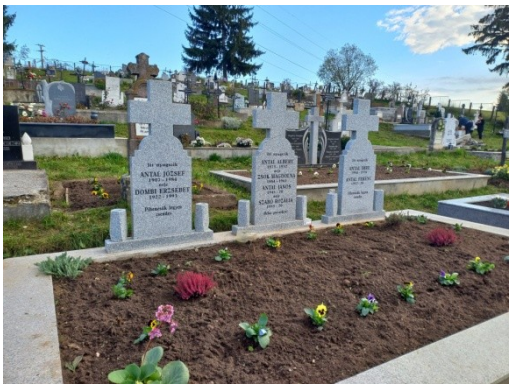

TEMETÉSEK RÉGEN ÉS NAPJAINKBAN

Erről már írtam, a *Bölcsőtől a sírig* című könyvben is. Igény volt rá, sokan keresték, de nem sikerült újra kiadatni. Éppen a keresztekről, a temetőről írok most. Benne van a halállal kapcsolatos minden történés, esemény. Ezt újból felidézem.

A halállal kapcsolatban több mondás is van: *Ha születtünk, egyszer meg kell halni, csak nem mindegy, hogy mikor. Hosszas betegségnek, halál a vége. Nem élhetünk örökké, mindenkinek valamikor meg kell halnia. Élj sokáig és halj meg hamar.*

Temetések régen

Régen és ma is a halál fogalma az emberekben az elmúlás valóságát idézi fel. Bizony a születés után már azonnal közeledünk feléje. Régen is szokásrendje volt a halállal kapcsolatos dolgoknak. Ha hosszú ideig tartott a betegség, akkor mindig odahívták a plébánost, aki időközönként, legtöbbször minden hónap első péntekén meglátogatta a beteget. Ha felnőtt beteget látogat meg a lelkipásztor, elbeszélget a beteggel, majd a hozzátartozóival is, ha alkalmasnak látja, áldásban részesíti a beteget. „– Kedves testvérem, mielőtt eltávoznék, vigasztalásul és erősítésül Isten áldásában részesítelek. Pap: – Az Úr a mi segítségünkért. Felelet: – Aki az eget és a földet alkotta. Pap: – Uram hallgasd meg könyörgésemet! Felelet: – És az én kiáltásom jusson elédbe! Pap: – Könyörögjünk! Urunk Istenünk! Áldd meg beteg testvérünket, akit a nevedben látogattunk meg. Állj mellette kegyelmeddel, hogy betegségét türelemmel viselje, és a megpróbáltatások között is hűséges maradjon Hozzád. Irgalmadból nyerje vissza egészségét, hogy hivatásához visszatérve hálás szívvel köszönhesse meg jóságodat. Áldd meg hozzátartozóit és gondozóit is, hogy irgalmas felebaráti szeretet gyakorlásával segítsék őt keresztjének hordozásában. Krisztus, a mi Urunk által. Ámen.” Részlet: Dr. Bakó Mária Hajnalka: Imakönyv kamilliánusok és betegek számára. 2003. 165 oldal.

Ez ma is így van. Ha a rokonság kérte, és a beteg is beleegyezett, akkor a pap feladta, és ma is feladja a szentkenetet. A megkenésnek is kötött szertartása van. Olajjal megkente a beteg homlokát, mindkét kezét és közben elmondta azokat az imákat, amelyeket ilyen alkalommal szoktak. „E szent kenet által és nagy irgalmassága szerint, segítsen meg téged az Úr a Szentlélek kegyelmével. Ámen. Szabadítson meg bűneidtől, üdvözítsen téged, és erősítsen meg jóságosan! Ámen.” A pap ezután könyörgést mond. Folytatják a közös imával. „Befejező szertartás. Pap – Az Úr legyen veletek! Mind – És a te lelkeddel! A pap áldást mond: Áldjon meg téged az Atyaisten! Mind – Ámen. P. Gyógyítson meg téged a Fiúisten! Mind – Ámen. P. Világosítson meg téged a Szentlélekisten! Mind – Ámen. P. – És titeket mindnyájatokat, akik együtt vagytok, áldjon meg a Mindenható Atya Isten, az Atya, a Fiú és a Szentlélek! Ámen!”

Dr. Bakó Mária Hajnalka: Imakönyv. 2003. 175 oldal.

Egy emberi élet folyamán nem csak egyszer adhatták fel a betegek kenetét. Ha abból a betegségből kigyógyult a beteg és csak évek elmúltával lett újból beteg, akkor újból hívták a papot, aki újból feladta a szent kenetet. Nem mindig került sor arra, hogy papot hívjanak.

Ilyenkor a rokonok, szomszédok vagy a beteget ápolók meggyújtották a szentelt gyertyát, elimádkozták a Miatyánkot, az Üdvözlégy Máriát a beteg csendes haláláért.

A Bíró nagymamám tudott egy imát, amit a haldokló mellett mondott el:

Mennyországban csendítének, az angyalok bégyűlének, egy olvasót elmondának, aranyos misét hallgatának. Az én házam Szent Antal, négy szögében négy angyal, közepébe arany szék, ott van Jézus térdig vérben, könyökig könnybe.

Nyiss kaput angyal, nyújts kezet nekem, hogy bemehessek az Úr Jézus elébe. Ámen.

Ha a családi háznál következett be a halál, a jó szomszédok azonnal mentek segíteni. Részvétet kívántak és megkérdezték, hogy miben segíthetnek. Mindenben segítettek, amiben szükség volt. A legelső dolog volt, elmenni az orvoshoz, aki kiállította a halál beálltáról a bizonyítványt. Ezzel mentek a községházára, majd a plébániára. Segítettek előkészíteni a szobát, ahová a ravatalt tették. A tükröket fekete anyaggal fedték le. Ez már nagyon régi szokás. Ha szükség volt, akkor takarítottak, rendet tettek a lakásban. A mi falunkban régen is, ma is még a családi házban ravatalozzák fel az elhaltat. Mindig szokás volt, hogy a déli és esti harangszó alatt imádkoznak a koporsó mellett.

A bejelentés után megszólalt a gyászharang, amit Madarason szaggatásnak neveznek. Ezzel, már azt is lehetett tudni, hogy férfi halt-e meg vagy nő, esetleg gyermek. Ha férfi halt meg, akkor először a nagyharang szólalt meg, majd azután húzták össze a harangokat. Ha nő, vagy gyermek volt a halott, akkor először a középső harang szólalt meg. Ha délelőtt jelentették a halálesetet, akkor délben harangoztak először, ha délben, vagy délután, akkor 4 órakor. A következő napokon reggel 9 órakor és délután 4 órakor szaggattak, összehúzták a harangokat.

Amikor megszólal a nagyharang, mindig eszembe juttatja édesapámat, aki 1990 óta szintén halott. Nagyon sokat tett azért, hogy ez a harang ma a madarasi templom tornyában lehessen, hogy templomba szólítsa az élőket és elsirassa a halottakat. Már írtam arról, hogy az 1945-1958 közötti megyebírósága alatt édesapám nagyon sokat harcolt, hogy az 1944 augusztusában, a katonaság parancsára kidobott harang helyett újat öntessenek. A hívek adományaiból sikerült is l957-ben megöntetni az új nagyharangot. Az engedély elérése és az öntés megszervezése érdekében öt alkalommal járt Bukarestben. A pénz összegyűjtése érdekében is sokat tett a család. 1956-1957-ben még mi, a gyerekek is jártunk összeszedni a pénzt. Sikerrel járt ez a munka, elhozták a Nagyboldogasszony tiszteletére öntetett, 987 kg-os nagyharangot. Amikor felszentelték ott volt a falu apraja-nagyja, a szomszédos falvakból is sokan eljöttek. A templom előtt készítettek egy fényképet a székelyruhába öltözött Egyháztanács tagjaival, a felkoszorúzott új harang mellett. Közvetlenül a harang mellett ül

édesapám székelyharisnyában. Nagyon szép ünnepség volt ez, csoda, hogy meg lehetett szervezni a kommunista terror éveiben. És éppen erről a harangszentelésről nincs szó a Madaras monográfiájában. Tehát ez a nagyharang jelzi azt, hogy éppen akkor egy férfi halt meg, amikor lélekharangként megkondul.

A halál híréről értesítették a rokonságot, üzentek egymásnak az emberek. Régen idegenbe is úgy üzentek az érdekelteknek. Később gyászjelentőket nyomtattak, és azt küldték el. A faluban levő rokonoknak előre küldtek gyászjelentőt.
Amikor a faluban elment a halál híre, jöttek a szomszédok, rokonok, komák sírt ásni. Elhívták a temetőbe a kántort, akinek megmutatták, hová akarnak sírt ásni. Hozzá is kezdtek, déli harangszóra száraz ételt és pálinkát vittek nekik, majd miután befejezték, a halottas háznál főzött étellel kínálták meg.
Régebben el kellett menni a faluból koporsót vásárolni. Csíkszeredában, Karcfalván vették meg, szekérrel hozták el. Ugyancsak szekérrel a házhoz vitték a ravatalozó asztalt, amit nálunk nyújtópadnak neveznek, és a más kellékeket. Felravatalozták a halottat, a rózsafüzér társulati tagok megfonták a koszorút, amit rátettek a koporsóra. Ez a koszorú két és fél vagy három méter hosszú, nyáron a megtalálható virágokból kötötték, télen fenyőgallyakból és fehér papírvirágokat tettek rá. Ha nő halt meg, aki tagja volt a rózsafüzér társulatnak, akkor a koporsóra rátették a nagy rózsafüzért is. Ez két és fél méter hosszú olvasó, dió nagyságú szemekkel. Abban a szobában, ahol a ravatal volt mindig égett a lámpa vagy a villany. Régen a temetés előtti nap délutánján koporsótételt tartottak. Ez egy rövid szertartás volt, amit a plébános tartott. Aznap este imádkozó is volt, amire úgy hívták meg a rokonokat, ismerősöket. A végén pálinkával és kenyérrel kínálták meg a résztvevőket. A koporsótétel kimaradt, de az imádkozó jelentősebb szerephez jutott.
Volt egy szokás, ami a mai napig megmaradt, hogy a koporsó baloldalán állt a férj, a feleség és a gyermekek. Jobboldalon a testvérek, a szülők és más közeli rokonok.

Amikor a pálinkáspoharat elvették, azt szokták mondani: – Adjon az Isten örök nyugodalmat neki! Az örök világosság fényeskedjék neki! Vagy: – Nyugodjék békességben! Az úr Jézus szent nevében! A család tagjainak, pedig vigasztalást kívántak. Nem szoktak koccintani a toron, a megemlékező misék utáni kínálás alkalmával sem.
Nem tudok arról, hogy egész éjszakai virrasztást tartottak volna, és nem voltak siratóasszonyok sem. A koporsó mellett hangos szóval a legközelebbi rokonok, a halott

gyermekei, esetleg testvérei vagy édesanyja sírt. Ilyenkor bizonyos dolgokat hangosan kimondtak. Ez a siratás a koporsótétel, az imádkozó és a temetés alatt is szokás volt.

Már jó pár éve nincs koporsótétel, helyette imádkozó van a temetés előtti napon. Miután összeírták a meghívandó asszonyok névsorát egy vagy két asszony elmegy meghívni. Meghívják a közeli rokonságot, komaságot és a rózsafüzér társulati tagokat. Ezt az imádkozót a rózsafüzér társulat fejedelem asszonya vezeti. Ha egy társulati tagért imádkoznak, akkor elimádkozzák mindhárom olvasót, a keresztútját, a halottak litániáját, és halotti énekeket énekelnek. Amikor imádkozzák a rózsafüzért, leveszik a nagy rózsafüzért, az asztalra teszik, és ezen morzsolják a rózsafüzér gyöngyeit minden Üdvözlégy Máriára és Miatyánkra. Ha befejezték az olvasót, ismét visszateszik a koporsóra. Amikor másnap a koporsót lezárják, az olvasó visszakerül a kosárba. Ebben viszi egy társulati tag a koporsó után. Az imádkozóra meghívott személyek száma függ a család nagyságától, anyagi helyzetétől. Általában mindig vannak 40-50-en, de van, amikor még nyolcvanat is hívnak. Pálinkával, kaláccsal kínálják meg. Napjainkban nemcsak este tartják az imádkozót, hanem nyáron, amikor hosszabbak a napok, akkor délutánra hívják meg az embereket.

Régen hangos szóval siratták el a közeli hozzátartozók a halottat. Ráborultak a koporsóra és hangos jajgatás közben búcsúztak el. Közben minden köztük lévő dolgot kisírtak, elmondtak. A nők voltak a hangosan sírók. Ahogy jött a gondolat, azt mind elsiratták. Ez a koporsótétel alatt is megtörtént, de főleg a temetés napján, ahogy álltak a koporsó mellett. Miközben részvétet kívánt valaki, már jajgattak is. Ez fokozódott akkor, amikor zárták le a koporsót. Érdekes eseményeket mondtak el. Simogatták a halott arcát, csókolgatták a koporsó fedelét. Később, ha kimentek a temetőbe a sírhoz, ott is fennhangon sírtak, ölelgették a keresztet. Néha, amikor egy másik temetésre mentek, hazamenés előtt odamentek a szülő, gyermek sírjához, megcsókolták a keresztet, jajgattak, emlegették a halott nevét.

Mára ez már teljesen kimaradt. Először is a koporsó le van zárva. Most már csendes sírással búcsúznak. Visszafogottabb lett a temetésnek ez a része.

A temetésre mindig összegyűltek a rokonok, szomszédok, barátok. Egyfajta találkozási alkalom is volt, amikor a régen nem találkozott emberek összejöttek. Fokozódott az érzelmi, lelki kötődés. Tudatosult a közösség érzése, a rokoni, baráti szálak tisztázása, esetleg felújítása. Elbeszélgettek, akkor nem volt ilyen rohanó világ. Szükség volt az összetartásra.

Régen is, ma is a madarasi emberek annak is szükségét érezték, hogy a temetés után leültessék az embereket, tort tartsanak. Az emberek egy része úgy gondolta, hogy az elhunyt megérdemli a tort, mások nem akartak lemaradni és így rákészültek a torra. Régebben

szakácsnőt fogadtak, előző nap juhokat vágtak le, odavittek egy vagy két főzőkazánt. Akkor mindig becsinált levest főztek a juhok húsából. Kenyeret sütöttek kalákában. Egy szomszédságban egyszerre több kemencében is sült a kenyér. Edényeket, tányérokat a szomszédságból gyűjtöttek össze.

Antal Dénesné szül. Bíró Róza (1932) a következőket mesélte:

„Kislány korában, cseréptálakban tálalták az ételt a torban. Ezeket a cseréptálakat is úgy kérték kölcsön. Felszegben, a néhai Péter Dénesékkel szemben élt egy idős, nagyothalló házaspár. Egy temetés alkalmával ide mentek kölcsön kérni cseréptálakat. Nem nagyon tudtak értekezni az asszonnyal, ezért behívták Péter Dénesnét, a szomszéd fiatalasszonyt, hogy segítsen nekik. Füllesztőben főzték meg a levest, kitöltötték a tálakba, úgy szolgálták fel. Egy-egy tálból haton is ettek. Közre fogták a tálat és kanalazták be a levest. Arra is emlékszik, hogy megmaradt a levesből, és behívták az iskolás gyermekeket is. Nekik is adtak a toros levesből."

Később is, asztalokat és lócákat, abroszokat is szedtek össze. A torokat mindig a halottas ház udvarán tartották. Egy idő után könnyebbedett az edények összegyűjtése. Majdnem minden rózsafüzér társulat vásárolt nagyobb edényeket, leveses tálakat, tányérokat, kanalakat, villákat, poharakat, így egy helyről vitték el, nem kellett félni, hogy összevegyül. Amikor már kenyeret lehetett készen venni, akkor, aki tehette úgy vásárolta meg és nem sütött.

A '80-as években, amikor a kenyeret porcióra adták, a tor megtartása is nehezebb volt. Újból sütni kellett a kemencékben kenyeret, de a liszt beszerzése is nagy dolog volt. Általában tartalékoltak búzát az emberek, amit akkor gyorsan megőröltettek és ebből sütöttek kenyeret egyszerre több kemencében is. Aki akart, ebben a nehéz időben is tort tartott.

Nemrég még a járvány előtt, már a halotti torok megtartása is változott. A járvány előtt így tartották meg a tort: van két terem a közbirtokosság terme és az egyház terme. Mindkettő fel van szerelve mindennel. Vannak nagy főzőkályhák, be van vezetve a víz, nagy mosogató kagylók vannak, minden edény van, abroszok, bútorzat, higiénikus WC-k. Nem nagyon főznek becsinált levest, virslit főznek, kicsi tányérkákban szolgálják fel mustárral. Aki ennél másabban akarja, az töltelékes káposztát főzet, vagy a harmadik kínálási mód a kenyérszeletekre rakott 5 szalámi szelet. Kávét is főznek, mindenkinek adnak egy csésze feketekávét is. Közben pálinkával és borvízzel kínálkoznak. Amikor vége van a tornak, mindenkinek adnak egy negyed kenyeret becsomagolva.

Aki nem tartott ilyen tort, az a műanyag zacskóba rakott negyed kenyérrel, főzetlen virslivel vagy szalámi szelettel és csomagos porkávéval kínálja a temetésen résztvevőket a templom

ajtajánál. Ezen kívül mindenkit pálinkával is megkínálnak. Újabban szoktak adni egy szelet kalácsot és pálinkát.

Madarason a temetés már hosszú évek óta délelőtt 10 órakor van. Csak akkor van délután, ha erre valamilyen különleges ok van. Fél tízkor szól a harang a gyülekezőre. Ekkor már kezdenek menni az emberek. Ott van már a társulat fejedelem asszonya, akinek a vezetésével imádkozzák a fájdalmas olvasót. Ez alatt a plébános meggyóntatja a család tagjait. Pontosan 10 órakor kezdődött és kezdődik ma is a szertartás. Régen a temetési szertartáskor a kántor elbúcsúztatta az elhunytat a család tagjaitól, a rokonságtól, ismerősöktől. Erre külön felkérte a család, és külön meg is fizették.

Ma már nincs ilyen búcsúztató, kimaradt, helyette a plébános búcsúztatja a templomban, és ha van más is, aki akar pár szót elmondani, az a temetőben, a sír mellett mondja el.

Találtam több régi búcsúztatót, amit az akkori kántor írt és énekelt el.

Ifj. Lőrinc János halotti búcsúztatója
Egymás után jönnek a megrendítő hírek,
Fájó sóhajok közt sírnak fel a szívek,
Kétségbeesetten keresik az okát,
Mi okozza a sok ily hirtelen halált.

Megsuhant valami csendesen a légben,
Jajszó sírt utána itt a földi létben.
Megkonduló harang nem a templomba hítt,
Egy lelket a földről Isten elébe vitt.

Gyászos temetésre zúgnak a harangok,
Jelzik, hogy egy lélek elszállóban van most.
Aki életében senkit meg nem bántott,
Mosollyal válaszolt annak, aki hozzá szólt.

Életének javát munkában töltötte,
Hogy kedves családját szépen elrendezze,
Meleg, meghitt otthont rendezzen be nekik,
A szép hajlékukban, legyen béke mindig.

Most is munka közben érte a baleset,
Nem volt ki segítsen egyedüli eset,
Nem volt ki marháit levezesse róla,
Az ő szép életét megmentette volna.

Oh, akik még soha, soha nem sírtatok,
Jöjjetek csak ide, itt van itt egy halott,
Itt megered tudom a könnyek árja,
Ha felsír a bús nej s három kedves árva.

Drága Édesapám, hol kell téged látni,
E gyász koporsóba kell néked pihenni,
Nyugdíjadat, mikor megkaphattad volna,
Nyugodt csendességben még élhettél volna.

Még kicsi árváid el sem rendezted,
Mint madár a fiát, hogy útjára eresszed.
A kegyetlen halál kilendült éretted,
Nehéz göröngyök közt porlad el a tested.

De mielőtt innen örökre elmegyek,
Mivel vigasztaljam a gyermekeimet.
Isten akarata, nincs kiút belőle,
Hat évtized után, elmegyek örökre.

Egyetlen jó nejem, s minden boldogságom,
Az elveszett árvák sorsára gondolok,
Összetört lelkük bús panasza felett,
Szívetek zokogjon s induljon könnyetek.

Kedves feleségem Vilma: hű szerelmem,
Nem tudom már szíved keresztül ölelnem,
Te találtad meg a fagyos holttestemet,
A rosszat sejtő álom be is teljesedett.

Isten fizesse meg a szíved jóságát,
22 esztendő, boldog házasságát,
Neveld árváinkat jóság s szeretetre,
Nyerjél vigasztalást tőlük az életben.

Hogy tudjam itt hagyni drága gyermekeimet,
Az örökre árva édes enyéimet.
Hisz az árvák sorsát sok bánat járja át,
Sok könny itatja át kenyerük javát.

Marika jó leányom és András hű férje,
Váratlan halálom haza hívott ide,
Vigasztalja Isten szomorú szívedet,
Erős hit, reménnyel töltse el lelkedet.

Mit tudjak mondani két kicsi árvámnak,
Hogy bár könnyebbítsem az árvaságukat.
Rendezetlek sorsuk, szomorít engem csak,
Zoli és Piroska vezessen a Jézuska.

Özvegy anyátoknak legyetek öröme,
Minden nehézségben mindig segítsége,
Az Istennek kezét el ne eresszétek,
Mert csak ő ad nektek erőt s egészséget.

Özvegy édesanyám tudom, fáj a szíve,
Nem akart engedni csütörtökön reggel,
Minden előérzet szomorúan betelt,
Meghalt jó apámhoz megyek most már én el.

Eljöttetek ide édes testvéreim,
Erzsébet és Anna, Róza és te Irén,
Két József jó sógor és ezek családja,
Talpig feketébe és szívetek gyászba.

Óvjon meg az Isten hirtelen haláltól,
Minden váratlanul ért, nagy eseménytől,
Segítsétek az én árva családomat,
Vajmit könnyítsétek az árvaságukat.

Feleségem utáni kedves jó rokonok,
Drága jó apósom, komák és szomszédok,
Kísérjetek engem a kereszt tövébe,
S mondjatok egy imát a

Jó munkatársaim s korosztályom sorba,
Eljöttetek hozzám végső búcsúszóra,
Minden jóságotok szívemből köszönöm,
A bányász szerencse, kísérjen mindörökkön.

Teremtő jó atyám én most hozzád szólok,
Földi vándorútról én most feléd tartok,
Irgalmazz, kegyelmezz én árva lelkemnek,
Dicső országodba vezesd be lelkemet. Á

Írta és énekelte: Bálint Lajos kántor, Csíkmadaras, 1982. február 20.

Ezt a búcsúztatót is Imre Dezsőné – Eliza néni őrizte meg, akinek első unokatestvére volt az elhunyt, aki egyben a komikus id. Lőrinc János fia is volt. Ő nem örökölte az édesapja vicces természetét.

1967. október 22-én halt meg Baráné Páll Erzsike gyermekszülésben. Bukarestben laktak a férjével, ott született meg a kislánya, Erzsike. Valamilyen mulasztás folytán belehalt a szülésbe. Itthon temették el a szülőfalujában. Temetésén a következő búcsúztatót énekelte a az akkori kántor Antal Imréné Mezei Berta. A búcsúztató szövegét a férjével együtt szerkesztették. Úgy mesélte, hogy nagyon keserves volt ez a temetés, nagy önfegyelemre volt szükség, hogy sírás nélkül el tudja énekelni a búcsúztatót nő létére. A Berta néni édesapja, Mezei Ignác is sok éven át kántorkodott. Ő is sok halotti búcsúztatót írt, de azok már mind elkallódtak.

Mily szomorú bánat érte e családot
Nemzedéket szülve, hozta e bánatot.
A mennyei törvény el nem kerülhető,
A szép szűzanya sorsa meg nem vetendő.

Huszonhárom évesen anya sorsba léptem.
A szép gyümölcsömben nem gyönyörködhettem,
A váratlan halál hamar elszakított,
A sok jó szülőköt meg is szomorított.

Könyörtelen halál a sírba döntötted hát
Az életnek e szép, termő gyümölcsfáját.
Letört rózsa ágnak, hervad a virága,
Akinek nincs anyja, az nagyon is árva.

Itt az édesanya a letört rózsaág,
Ki életet adott, hogy lelje halálát.
Megmaradt a bimbó, a kisded árva,
Világra jövése lett anyja halála.

Be szomorú látvány, a koporsó és bölcső,
Itt az anya pihen, amott a csecsemő.
És, ha felzokog a párnapos árva
Az anya két karja, keblére nem zárja.

Ó, hogy szóljak hozzád, Tamás drága férjem,
Akivel négy boldog esztendőt éltem,
Hirtelen elválva, neked azt kívánom,
Kis árvámmal együtt, az Isten megáldjon.

Édes, kis magzatom, tőled most elválva,
Anyai szívemre, tégedet nem zárva,
Nem lesz, akinek mond, édesanyám,
Elbúcsúzom tőled, szívem szép virága

Drága édesapám, most magához szólok,
Tudom, hogy megtörte váratlan halálom,
Most megköszönöm a sok-sok jóságát,
Az Isten árassza, magára jóságát.

Drága édesanyám, hogy szóljak magához,
Ily nagyra felnevelt, szárnyamra bocsátott.
Az én ki árvámnak, nincsen édesanyám,
Drága édesanyám, legyen pártfogója.

Egyetlen testvérem, drága Ilonka,
Hirtelen halálom, szívetek megrázta,
Árpád, jó férjeddel, békében éljetek,
Vilike és Gizike, szüleiteket szeressétek.

Drága jó apósom, és drága jó anyósom,
Tudom, hogy fáj maguknak, váratlan halálom.
A jóságos Isten mindig oltalmazza,
Bútól és bánattól, magukat megóvja.

A jó Isten veled, Bara Lajos sógor,
Mind a két kezével, a jó Isten áldjon.
Jó feleségeddel és kedves családoddal,
Áldjon meg az Isten jó és rossz napokb

Fodor Ferenc sógor, az Isten megáldjon
Anna sógornőmmel ezen a világon,
Legyen a ti éltetek, öröm és boldogság,
Áldja meg éltetek, a teljes szentháromság.

Molnár Terézia, drága jó barátnőm,
Az ifjú életem végére értem én,
Váratlanul elválva, neked azt kívánom,
A földi életben a jó Isten megáldjon.

Marika barátnőm, áldjon meg az Isten
András jó férjeddel békében éljetek,
E síralom völgyén földi vándorlástok,
Legyen örömteli, áldás szálljon rátok.

Összes rokonaim és bérma szüleim,
A tiszteletemre eljött, részvevőim,
A sírom készen áll, én most már elmegyek,
Oda, hol a porral egyenlővé leszek

Édes megváltóm, tudod, hogy szeretlek,
Ne nézd gyarlóságát földi életemnek,
Üdvösségem árául tekintsd érdemeimet,
Jöjj el Jézus Krisztus, vedd hozzád lelkemet.

Ezt a búcsúztatót az Antal Ferencné Zsók Rózsika füzetében találtam meg.

Fiatal leány búcsúztatója az 1920-as évekből:

Feltették a szűz koszorút a menyasszonynak,
Mily szomorúságot okoz a menyegzős háznak.
Ne sírjatok jó szülők, mert ennél szebb menyegzőt,
Nem láttatok, hát áldjátok ti a teremtőt.

Mert én Jézusnak vagyok szűz menyasszonya,
Máriának, szűzanyának kedves leánya.

Mennyországnak kertjében, mennyei zöld mezőben,
Rózsakoszorúkat, kötök egek fényében.

Nyugodjál boldog menyasszony gyászkoporsódban,
Most, tíz esztendős korodban teszünk a sírodba.
Nyugodj ékes menyasszony, virág nyíljék sírodon,
Neked gyenge, kedves, kis szűz, mindig viruljon.

Atyám ne sírass engem, hogy itt van a leányod,
Soha nem lehetett volna, szebb menyasszonyod,
Kinek Jézus jegyese, Mária gyermeke,
Örvendj édesapám az ily menyegzőnek.

Bánatos szívű jó szüleim, oh ne sírjatok,
Azért, hogy kedves leányotok, koporsóba szállott.
Oh, ne sírj édesanyám, mert víg az én menyegzőm,
Jézus jobbján állok, a mennyei mezőn.

Azért végre, végbúcsúmat veszem tőletek,
Kedves atyám, édes anyám, Isten veletek.
Köszönöm neveléstek, csókolom hű kezeteket,
Isten áldja, végre mennybe hozzá lelkemet.

Jertek értem égi karok, repüljetek mennybe,
Nem kell nekem ez a világ, csak a mennyek öröme.
Jertek angyali karok, veletek kezet fogok,
Megdicsőült szép koszorút, nekem fonjatok.
Horváth Józsefné sz. Antal Veronika (1934) füzetéből másoltam.

Egy fiatal legény búcsúztatója egy régi időből:

Én is vőlegény vagyok, már indulni akarok,
Most jöjjön a násznépe, szomorú menyegzőre,
Én is szép rózsa voltam, míg életben voltam,
Már most elhervadtam, gyászkoporsómba szálltam.
A szülőim kertjében, rózsa voltam életemben,

De már többet nem nyílok, mert a halál leszakított.
Szép fiatal koromban, akadtam a hálójába,
Nem hagy tovább itt élni, már nékem el kell menni.
De én eztet nem bánom, ez világot itt hagyom,
Mert a Jézus engemet, mennyországba bevezet.
Szép virágszál koromba, beszálltam a síromba.
Beszálltam gyászsíromba, mert Jézus így akarta.
Hogy ma lelkem szólítja, magához a mennyekbe,
Angyalok seregébe.
Édesanyám szerettél, értem ne keseregjél,
Bús szívvel ma ne legyél, hanem inkább örvendjél.
Jézus színe elébe, legény fiad ma megyen.
Az angyalok beviszik, mennyei karba teszik,
Most szülőim tőletek, már én végbúcsút veszek,
Engem ne sirassatok, mert jó helyre adtatok,
Mert ott is a tiétek, Jézusnál is az leszek.
De még van egy kérésem, akik visznek, azt kérem,
Testemet felvegyétek, gyászsíromig vigyétek,
Ott a földbe tegyétek, ítéletig ott leszek.
A lelkem a Jézusnál, vigad már az angyalokkal,
Ott a szent angyalok, mennyei koronákkal,
Én ezt kiáltom, Jézusomat hol látom.
Szent, szent a nagy Isten, a magas dicsőségben,
Áldjad nyelvem örökké, mindörökkön örökké.
És jól hallgassátok, amit én nektek mondok,
Szentül éljetek itten, úgy mehettek be a menybe,
E végbúcsúm tőletek, már én mostan elmegyek.
Azért imádkozzatok, ti is menybe jussatok.
Ámen.

A következő is egy nagyon régi búcsúztató, amit egy anya temetésén énekeltek.

Múlnak a napok és futnak, egy jó anya indul útnak,
Fájdalmas, mert messze menyen, többé velünk nem leszen,
Pedig hát ülhetett vala, oh, be hirtelen elhagya,

Mennyi jajt hagyott ezeknek, és szeretett hitvesének,
És a nemzett gyermekének.
Oh keserves halál mérge, testem megemésztő férge,
Hozzám mily kegyetlen levél, hogy ily hamar földbe tevél,
Egy igen terhes nyavaja, jó társamtól megválaszta,
E föld színéről elvéve, gyermekeim szívére gyászt teve,
Mert nem kedvezett éltemnek, hátra hagyott hitvesemnek,
Szeretett gyermekeimnek.
Oh, menyek immár hitvesem, távozom tőled kedvesem,
Hagylak téged nagy búra, igen nagy szomorúságra,
Mert négy szeretetlen árva, egyik fiú, három leány,
Maradt gyámoltalanságra, igen nagy szomorúságra.
Egyedül csak rátok nézek, hogy segéljetek, tőletek kérem,
Köszönöm, hogy jók voltatok, engem híven ápoltatok,
Isten az árvára tekint, kinek szívében öröm nincs,
Isten az özvegyre tekint, kinek szívében öröm nincs,
Árváim, nincsen anyátok, ki gondot viseljen rátok,
Most jó dajkátok elmenyen, nincs ki tüktököt neveljen.
Most köztetek nincsen senki, szülőim és testvéreim,
Mert indulok mellőletek, elköltözöm közületek.
Gyermekeim gyámoljátok, amíg éltek, ne hagyjátok,
Mert az úr megfizet érte, a mennyei dicsőségben,
Az Isten kis árváimat, az én maradványaimat,
Védd a boldog életbe, végre örök dicsőségben,
És atyafiaknak, szomszédok, közeli, távoli atyafiának,
Megköszönöm, hogy jók voltatok, mellettem fáradoztatok,
Áldott Jézus, dicső király, kegyelmeddel most mellém állj,
Vedd lelkemet szent kezedbe, végre örök dicsőségbe.

A két utolsó búcsúztatót Antal Ferencné Zsók Rózsika néni írta le a saját füzetébe 1950. körül. Innen másoltam le.

Ha meghalt egy rózsafüzér társulati tag, akkor mindig elénekelték és ma is elénekelik a következő éneket:

Hív társaim, ide gyertek,
Akik velem kötöttétek,
Szűz Mária koszorúját.
Az olvasó arany láncát.

Én is Mária kertjének,
Az olvasó társulatnak,
Voltam virágja és tagja,
Égi rózsák ápolója.

Kezem többé nem tartják,
Szűz Mária olvasóját,,
De az mind legdrágább, kié e kincs,
Magammal a sírba viszem.

Társaim, kik voltatok,
Lelkemért imádkozzatok,
Oh mondjátok el fölöttem,
A szent titkokat helyettem.

Lelkem érzi szent örömmel,
Hogyha olvasó zengéssel,
Kísértek a vég utamba,
Be fogok jutni a mennyországba.

Koporsómon a födelet,
Olvasóval díszítsétek,
Hosszú utamon ott legyen,
Mennyországba az vezessen.
Szent födőmön a virágok,
Hadd legyenek a szent titkok,
A koszorú a keresztemen,
Miatyánk s üdvözlet legyen.

Istennek dicsőítése,
Legyen a szívünkbe vésve,
Hogy elkészülve lépjek be,
A paradicsomos kertbe.

Egy lét társaim jöjjetek,
Végáldásomat vegyétek,
Legyen éltetek boldogság,
Áldjon meg a Szent Háromság.

A koporsó mellett miután elmondják az olvasót, a következő éneket énekelik. Ugyanezt az éneket énekelik el, ha nagyböjtben járnak imádkozókba, a rózsafüzér elimádkozása után.

Szent olvasót elvégeztük, Mária tégedet kérünk,
Vedd kedvesen híveidnek, buzgóságát népeidnek.

Midőn az olvasót mondjuk, rózsából koszorút fonunk,
Azzal téged, oh Mária, tisztelünk Jézus szent anyja.
Legszebb rózsa vagy Mária, tisztaságnak lilioma,
Mint rózsa nyíljál szívünkben, Jézussal legyél elménkben.
Tekints árva magyarokra, a rád bízott országodra,
Nemzetünket, mezeinket, békességben tarts bennünket.
Térítsd az eretnekeket, világosítsd meg szívüket,
Add, hogy egy hitet ismerjünk, szent nevedet tisztelhessük.
Végre, mégis oh Mária, téged kérünk, Jézus anyja,
Holtunk után üdvösséget, nyerd meg az örök életet.
Horváth Józsefné sz. Antal Veronika füzetéből másoltam.

Ha fiatalabb az elhunyt, akkor a kortársai nagyobb részt vállalnak az egész temetés során. Legtöbbször ők ássák a sírt. Nemrég még székelyruhába öltöztek a kortársak a temetés napján. A koporsó lezárását, kivivését a lakásból, ők teszik fel a gyászkocsira a koporsót. A gyászkocsi mellett mennek az úton, viszik a koszorúk egy részét, a virágokat, és négyen a gyertyákat a koporsó mellett. Leveszik a temetőnél a koporsót és kiviszik a sírgödörhöz. Ha nincs nagyon messze a gyászház a temetőtől, akkor kézben, az úgynevezett Szent Mihály lován viszik a koporsót a vállukon, nem teszik gyászkocsira. Ők eresztik bele a sírgödörbe,

majd hantolják el. Szokás, hogy a karjukra feltűzött fehér szalagot, és a gyertyákon levő szalagokat is beledobják a sírgödörbe. Beleeresztik azt a koszorút is, ami a ravatalon, a koporsón volt. Mindig nagy halotti tort rendez a család, ha fiatal hal meg. Itt a toron segítenek a felszolgálásban. Legtöbbször anyagilag is támogatják az elhunyt családját. Pénzt pótolnak össze és átadják a családnak. Legtöbbször a temetés után egy hónappal halotti misét mondatnak az elhunyt lelki üdvéért.

Ha leány vagy kislány halt meg, felöltöztették menyasszonyi ruhába.

Ha nő hal meg, aki tagja volt a rózsafüzér társulatnak, akkor a temetéskor a társulati tagok fehér fejkendőt kötnek a fejükre. Ők mennek a gyászkocsi mellett, viszik a négy gyertyát, a virágokat. Két asszony a koporsó előtt megy és viszik a fehér lobogót.

A fiatalok temetésére sokszor megfogadják a fúvós- vagy a vonószenekart. Abban az esetben, ha zenekari tagot vagy jelentős személyt temetnek, szintén zenekari kíséret van a temetésen.

A gyászjelentők

Salló Szilárd: Egy egyén tulajdonában lévő gyászjelentő gyűjtemény vizsgálata –

Írásából idézek. „A nyomtatott szövegként megjelenített gyászjelentő a halottas szokások rituális mozzanata, a kommunikáció része, hiszen a halál hírét terjeszti… A gyászjelentő alapjába véve a halottnak való emlékállítás, és a halott nyugalmát biztosítani kívánó kultusztárgy egyik formája. Bár elkészítése és szétosztása a temetési szertartás része, életét az esemény lezárulta után kezdi el. A gyászjelenő rituális mód. E retorikai alakzat által egyrészt a család, a rokonság nyilvánítja ki a gyászát a közösség irányába, másrészt befele irányulóan jelzi összetartozását, szoros kapcsolatát az elhunyttal. A szövegnek megnevezett címzettje nincs, postára adáskor, szétosztáskor kerül direkt kapcsolatba kívülálló egyénekkel és családokkal.”

Csíkmadarason is a gyászjelentőt mindig a temetési szertartás alkalmával teszik ki asztalkákra, innen veszi el mindenki, amikor belépik a ravatalozóba. Gyerekkoromban a gyászjelentőket nagyon hamar kinyomtatták és szétküldték az ismerősöknek. Most már az újságban vagy az interneten is értesítik az érdekelteket a szomorú eseményről.

Két gyászjelentőt őrzök, az édesapám és az öcsém gyászjelentőjét. Mindkettő számomra mélyen fájó emlék. Mindkét halál hirtelen történt.

Az édesapám gyászjelentője:

Szívünk mély fájdalmával tudatjuk, hogy a drága jó férj, édesapa, testvér, nagytata, dédnagytata, após, rokon és jó szomszéd,

id. Péter Ignác

szorgalmas, fáradtságot nem ismerő munkás életének, 79., boldog
házasságának 50. évében, 1990 augusztus 11-én, 10 órakor váratlanul elhunyt.
Drága halottunk földi maradványait 1990 augusztus 14-én 10 órakor helyezzük örök
nyugalomra a csíkmadarasi római katolikus temetőbe.
Emlékedet örökre megőrizzük, pihenésed legyen csendes.
Csíkmadaras, 1990. augusztus 13.
A GYÁSZOLÓ CSALÁD

Az öcsém gyászjelentője:

ifj. Péter Ignác

1946 – 1996
„Búcsúzzunk, s múltból ránk kacag sok színes emlék, de most
csak a lezáruló kaput látjuk, s kiáltani szeretnénk.
Ne még!” (Reményik S.)
Szívünk mély fájdalmával tudatjuk, hogy a szeretett jó gyermek, férj,
édesapa, testvér, rokon és jó barát
PÉTER IGNÁC
tanár
életének 50. évében, 1996. július 23-án, hirtelen elhunyt.
Drága halottunk földi maradványait július 26-án 9 órakor helyezzük
örök nyugalomra a szülői háztól a csíkmadarasi temetőbe.
NYUGOGJÁL BÉKÉBEN.
Csíkmadaras, 1996. július 23.

A GYÁSZOLÓ CSALÁD

Miközben írok megrohantak a fájdalmas emlékek, az elmúlás, a halál gondolata. Gyakran járok a temetőbe, virágot ültetni, öntözni. Van egy családi sírhely, egy síremlék a nevekkel, ebben nyugszanak a Péter nagyszülők, az édesapám, az öcsém. Neki kopjafa is van állítva. Egy barátja faragta, rajta van kifaragva az arcmása, a név és az évszám. Mellette van a férjem sírja, ami nekem is az örökös nyughelyem lesz. Én fehér márványból készíttettem a síremléket. Már a nevem ott van.

Temetések napjainkban

Most leírok egy olyan temetést, ami 18 évvel ezelőtt volt. Olyan temetés volt akkor, amilyen Madarason több nem volt és talán nem is lesz.

2004. szeptember 15-én délután egy fájdalmas, megdöbbentő hír futott végig a falun, BÁLINT LAJOS az 50 éves kántor, a mindenki Lajcsija meghalt. Hihetetlen volt ez, délelőtt még a templomban, a tanévkezdő misén énekelt.

Megérdemli, hogy halála után is megemlékezzünk róla. Rövid élete alatt nagyon sokat tett a szülőfalujáért. Kántor volt, zenetanár, zenész, nóta- és népdalelőadó, kultúrigazgató. Gyönyörű népi bútorokat faragott, keze munkája hosszú időkre megmarad a madarasi templomban, a kortárstalálkozókra faragott jelvényeiben. Sokat tett azért, hogy úgy a gyermekek, mint a felnőttek megszeressék a népdalt, néptáncot. Nagyon színvonalas előadásokat szervezett. A kortárstalálkozókra az utóbbi időben ő tanította a dalokat. Az iskolában népdalvetélkedőket szervezett, amelyeknek egyik kitétje, a népviselet felöltése volt. Nagyon sok lakodalomban zenélt, dalolt. A falu értékes gyöngyszeme volt. Még nagyon sokat tudott volna tenni, ha a sors megengedte volna

Tragikus hirtelenséggel halt meg egy érthetetlen balesetben. Ahogy a falun végigfutott a hír, mindenki döbbenettel állt meg és nem hitte el, hogy ez igaz lehet. Amikor feleszméltek a hirtelen jött fájdalomból, nagyon sokan a család segítségére siettek. Első dolog volt, leértesíteni azokat, akik ismerték, értékelték és szerették. Telefonon közölték a hírt az idegenben lakó barátokkal, ismerősökkel. A Hargita Népében gyászjelentőt tettek közzé.

Nyomtattak kioszthatót gyászjelentőt is. Ezt másolom le.

„Mégiscsak elszomorító gondolat, hogy az embernek bármely nap, bármely órában vége lehet…Csak elpusztul minden érthető ok nélkül…”

Dosztojevszkij

Fájdalommal, megrendült szívvel tudatjuk, hogy a szeretett férj, édesapa, nagyapa, testvér, rokon, és jó barát,

B Á L I N T L A J O S kántor

életének 50., házasságának 29. évében hirtelen elhunyt.

Drága halottunkat 2004. szeptember 18-án 10 órakor Kísérjük a csíkmadarasi családi háztól a helyi temetőbe.

Csíkmadaras 2004. szeptember l7.

A gyászoló család.

Régebben a családi házban ravatalozták fel, itt volt a szertartás, gyászkocsival vitték a koporsót. A resztvevők felsorakoztak. Elől a férfiak, utána a gyászkocsi, a rokonok és a nők. Akkor valahogy más volt az egész, amikor a koporsó, a halott még két-három napig a családi házban volt. Miután felépült a ravatalozó ház onnan temetik az elhunytakat. Amikor valaki meghal, odahaza öltöztetik, teszik koporsóba a halottat, és általában a déli harangszókor viszik a temetőbe. Elindulás előtt összejönnek a rokonok, szomszédok, imádkoznak, elbúcsúznak. A temetés előtti napon imádkozó van a ravatalozóban, erre meghívják a rokonokat, szomszédokat, komákat, barátokat. A közös ima végével alamizsnát osztanak. A mostani temetésekkor előbb szentmise van a halottért, majd következik a temetési szertartás, a sírba helyezés. A régi nagy torok kimaradtak. A temetés végével alamizsnát osztanak szét. A pékségnél adják le a rendelést, ott csomagolják be a kiosztandó alamizsnát. Most is van hat hétre rá engesztelő szentmise, majd az éves megemlékező szentmise.

A ROKONOK SÍREMLÉKEI A CSÍKMADARASI TEMETŐBEN

A férjem síremléke

A szüleim és nagyszüleim síremléke

Az öcsém Péter Ignác kopjafája – élt 50 évet

A Bíró nagyszüleim

Mezei János

Mezei Ferenc, Bíró Anna

András Gergely, Bíró Erzsébet

Bíró József, Bíró Jenő, Dombi Erzsébet

Juhász Pál, Bíró Anna

Bálint Albert, Péter Rozália

Bálint Lajos kántor

Sándor István

Bálint Albert es a felesége Abrahám Erzsébet

Bálint Tibor fiú es a három kereszt egymás mellett

Horváth József, Juhász Erzsébet

Mezei Lázár , Horváth Anna

Miklós Márton, Horváth Margit

Molnár József, Horváth Erzsébet

Molnár Lajosné Dobondi Erzsébet

Bálint Ferenc

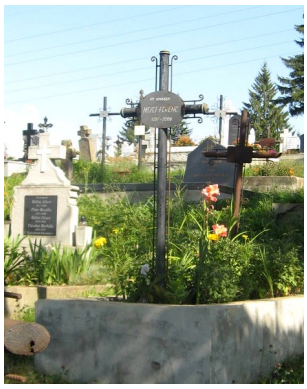

Bíró József

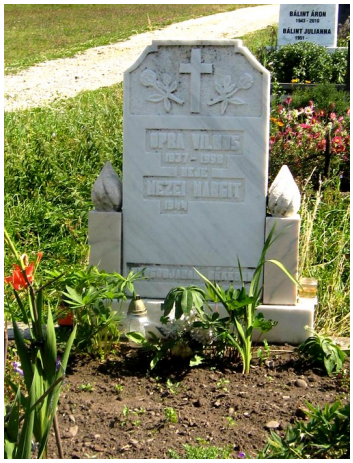

András Gergely és Bíró Erzsébet sírja

ifj. Mezei Ferenc

Pál János

Bartó Ignác, Péter Anna

Péter Dénes, Dobos Vilmos

Péter Áron, Péter Anna

Péter József, Horváth Veronika

Antal József

Antal Domokos, Ördög Eliza

Antal Dénes, Bíró Róza

Bíró Károly, Bálint Ida

Bíró Levente

Hajdu Áron, Szőcs Julianna

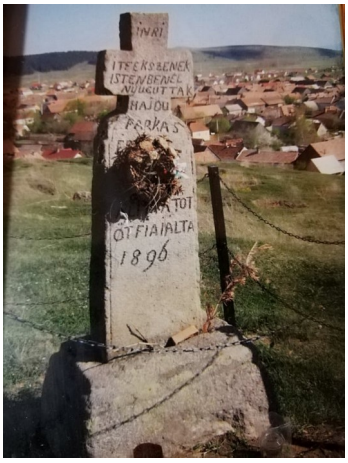
A szüleim és az öcsém sírja 2022. október 1.

KERESZTEK A FALU UTCÁIN ÉS A MEZŐN

Az elvetett gabona kikelt és várták, hogy nőjön, és majd beérjen. Abban az időben szokás volt, hogy minden mezőrészre keresztet állítsanak. Ezeket a kereszteket madarasi emberek faragták ki és állították fel valamilyen alkalomra vagy valaminek a tiszteletére, azzal a céllal, hogy védje azt a mezőrészt a természeti csapásoktól. A székely ember, amikor egy útmenti kereszt mellett ment el így köszönt: – „Dicsértessék a Jézus Krisztus”. Levette a kalapját és fejet hajtott. A másik szokás régebben az volt, hogy bárhol is volt, ha meghallotta a harangszót, levette a kalapját, keresztet vetett és elmondta az Úrangyala imát. Ezt a két szokást manapság csak kevesen gyakorolják, főleg az idősebb asszonyok szoktak köszönni a kereszteknek, és keresztet vetni a déli vagy esti harangszókor.

A keresztek főleg kőből készültek, de állítottak cserefából való kereszteket is. Gyermekkoromban, a közösítés előtt még nagyon sok kereszt állt a mezőn. Nem is volt olyan mezőrész, ahol nem lett volna kereszt. Sajnos a régi rendszer idején ezeknek a kereszteknek

nagy részét kidöntötték, kihúzatták traktorral. Szerencsére még megmaradt néhány. Ilyen kőkereszt áll a Fehéragyag dombtetőn, amin olvasható az 1886-os évszám és a Dombi Antal, Bogács Ferenc és Szőcs Katalin nevek. Van még kőkereszt Keresztút tetőn, a Hegyben.

Hajdu Farkas keresztje a Hegyben, az oláh temető helyén.

Keresztek a keleti mezőrészen

Kereszt a Kovácskertjében.

Kereszt a Madarasi Hargita csúcson. Bálint Lajos kántor faragta 1986-ban. Itt tartják a Szent Kereszt felmagasztalása búcsút minden szeptember harmadik szombatján.

PÉTER IGNÁC, édesapám, FARAGTA KERESZT KÖD ERDŐ KÖZELÉBEN

1939-ben állított egy kőkeresztet az én édesapám Péter Ignác, aki akkor 27 éves volt. Az a hely, ahol a keresztet állította a keleti mezőn van, nem messze a Kőd patakjától egy kis dombocskán, a falutól 2 km távolságra. A keresztet ő maga faragta ki és véste bele a szöveget. Jézus szíve tiszteletére állította fel. A kőkereszt felső részén van a tulajdonképpeni kereszt alakja egy körbe foglalva, ami a glóriát jelképezi. Alatta van egy bevésett szív és benne egy kereszt. A kőkereszt középső részébe véste a következő szöveget:

JÉZUS

SZÍVE

SZERETLEK

ÉN SEGÍTS

ÁT AZ ÉLET

TENGERÉN
KÉSZÍTETTE

ÉS

ÁLLÍTOTTA

PÉTER IGNÁC

Az alsó részen áll az 1939-es évszám. A kőkereszt érdekessége, hogy a S betűket és az N betűket fordítva faragta. A kereszt sokáig állt sértetlenül. Sokszor vittünk mezei virágot oda. 1988-ban édesapám a kereszt körül elültetett 6 fenyőcsemetét, amelyből 4 fácskát a vandál kezek kitörtek, sőt 2001-ben a keresztet fel is borították. A család helyreállította, drótkefével megtisztítottuk. Érdekes az, hogy a mezőnek ezt a részét úgy nevezték el, hogy a „Péter Ignánc keresztfájánál”.

A Hegydűlő déli részen áll egy kőkereszt, amely nagyon messzire ellátszik. Ez áll ezen a kereszten: Hajdu Farkas keresztje.

ITT FEKSZENEK

ISTENBEN EL

NYUGUTTAK

HAJDU

FARKAS ÉS NEJE

SÁNTA BOR

BÁLA
ÁLLITTATOT

ÖT FIA ÁLTAL

1896.

(Itt fekszenek, Istenben elnyugodtak Hajdu Farkas és neje Sánta Borbála)

Pár évvel ezelőtt még állt itt két másik kereszt is. Kidőltek, eltűntek, elvitték valakik, és felhasználták más célra. Muzeális értékek voltak, hisz egy régi temető utolsó jeleit képviselték. Az említett utolsó kereszt is csak azért maradt meg, mert a dédunokák letakarították, a bevésett feliratot kipucolták és fekete festékkel a mélyedéseket, befestették. Így tisztán olvasható a kereszten levő szöveg.

Ennek a dűlőrésznek a neve Oláh temető. A Hajdu Farkas leszármazottai mesélték el, hogy az l800-as évek végén a faluban voltak görög katolikus hívek is. Ezek közé tartozott Hajdu Farkas. Őket nem a római katolikus temetőbe temették el, hanem a lakásuktól nem messze levő domb déli részén. Érdekes, hogy ebben a családban két felekezet hívei éltek. Az asszony neve Sánta Borbála, ő Madéfalváról jött férjhez Madarasra, római katolikus volt, a férj pedig görög katolikus. Nekik öt fiú született. A János nevű fiú szintén az apa vallását örökölte, ő is római katolikus leányt vett feleségül. Nekik öt gyerekük született, ebből két fiú és három

leány. Az öt gyerekből a három leányt és az egyik fiút római katolikusként anyakönyvelték, a másikat, aki a régi román rendszerben született, az apa vallása után görög katolikusnak. Mivel Madarason csak hat, hét család volt görög katolikus, így nem volt saját papjuk. Csíkszentdomokoson volt ilyen vallású pap, ide jártak templomba, itt keresztelkedtek, és bizonyos esetekben eljött a pap Madarasra is. Volt olyan temetés is, amelyen a szertartást római katolikus pap végezte. 1940 novemberében ezek a családok átiratkoztak a római katolikus vallásra.

Az utóbbi időben is állítottak kereszteket a mezőn. 1982-ben Horváth Ferenc állított egy nagy betonból öntött keresztet a Mezőközep dűlő bejáratánál, a Keresztút nevű helyen. A Dudur nevű határrészen hosszú ideig állt a Mezei Ferenc (Emre) által felállított kereszt. Ezt is kidöntötték traktorral és ennek a helyén állított egy új cserefából készített keresztet Petres Lajos.

Van egy nagyon régi kőkereszt Vápészben, a Szent Antal nevű helyen, Szent Antal kápolna kerítésén belül. Ezt a keresztet Szent Antal tiszteletére állították, itt ezen a helyen volt a régi kápolna is, amelynek a helyén építették fel az új kápolnát a faluközösség anyagi támogatásával, amelyet 1992-ben fejeztek be és szenteltek fel. Azóta június l3-án mindig búcsú van itt.

Szent Antal kápolna és a kereszt a kerítésen belül

A mezőn felállított kereszteket a határkerülések alkalmával keresték fel. Határkerülés volt húsvétkor. Csak gyalogosan, templomi lobogókkal kerülték meg a határt. Szerre, váltakozva kerülték meg a keleti is nyugati határrészeket. Ha a keleti határrészt kerülték meg, akkor felmentek a Dudor nevű mezőrészre, amely a nevét talán az ősfoglaló székelyektől kapta. Onnan indultak. Hátramentek a mezőn Agyaghegyig és a másik úton jöttek visszafele közben, átjöttek a Keresztút tető és Sáros híd mezőrészeken, a Templomhegy mellett. A kereszteknél szertartást végeztek, litániát imádkoztak. Ha a nyugati mezőt kerülték meg, akkor a Mezőközép dűlőből indultak, átmentek a Vágás felé és esetleg a Hegybe.

Április 25-én Szent Márk napján van búzaszentelő napja, amelyet általában a rákövetkező vasárnap ünnepelnek meg. Ekkor főleg a keleti határrészre mentek ki egészen Fehéragyagig, ott végezték el a búzaszentelési szertartást. Minden égtáj irányába a pap megáldotta a mezőt.

Nemcsak a mezőn, hanem a falu között, az utcák mentén is állítottak kereszteket. Minden falurészen, nagyon sok utcában állt kereszt, amelyet általában a közelben lakók állítottak és meg is neveztek.

A Jánosok keresztje Felszegben

Felszegben a porondon álló nagy cserefakeresztet a János fiak keresztjének nevezik, mert ezt a keresztet János Dénes, János András és János Gergely állították. A központban a Főút mellett álló kőkeresztet Kicsi Albert keresztjének nevezik, ezt a keresztet Antal Albert állíttatta 1938-ban a kapuja mellett. Kereszt áll még a Köves utcán, amelyet Molnár János újított fel. A Sándorok utca és a Dombik utca kereszteződésénél található keresztet Dombi Mátyás állította újra. A Horvátok utca és Antalok utca végénél a Főút melletti keresztek cserefából készültek és mindig friss virágot tesznek oda a szomszédok.

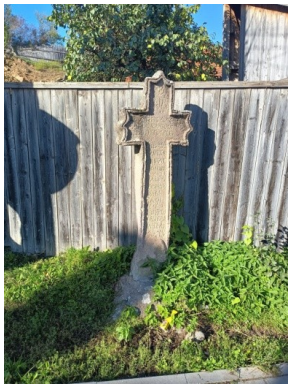

A Falumelyéke utcában nemrég Szőcs Tibor állított egy szép cserefakeresztet.

A Köves utca végénél van egy nagyon régi kőkereszt, amelyet Váncsa András és Gáll Borbála állíttatott l874-ben és javíttatta Váncsa Gábor 1964-ben.

A templomtól nem messze, a Főút mentén áll egy régi kőkereszt. Ezen ez a felirat áll.

KRISZTUS
JÉZUS
SZENVE
DÉSE
TISZTE
LETÉRE
ÁLITATA
BIRO
ISTVÁN
ÉS NŐJE
KUNI TE
RÉZIA

Úrnapján körmenetet tartottak régen, a falu közötti oltároknál megálltak, szertartást végeztek. Ekkor a Főút mentén is sok helyen volt oltár, nemcsak a kereszteknél. Nem messze tőlünk a Főúton lévő kanyarban készített el egy oltárt Mezei Ferencné, Anna néni, a Papsára utcában levő kanyarban, pedig Bálint Albertné, Róza néni. Az utcai körmeneteket hosszú időre betiltották. A templom kerítésén belül végezték a körmenetet ez alatt az idő alatt. Azok az asszonyok, akik az utcák mellett készítették el az oltárokat, ezután a templom kerítésén belül készítették el. Ezeknél a kerítésen belüli oltároknál álltak meg a keresztekkel, és végezték el a szertartást. Miután ismét felszabadult az utcai körmenet, újból kivonultak a keresztekkel a falu közé. Régen váltakozva végezték az úrnapi körmenetet Felszegben és Újfaluban. Amióta a gépkocsiforgalom nagyon megnövekedett, csak Felszeg felé van a kikerülés. Bemennek a Hídvég utcán és négy oltárnál állnak meg imádkozni, majd a Papsárán visszatérnek a templomba. Az Újfalvi körmenetkor bementek a Horvátok utcán és a Falumelyéke utcán tértek vissza. Az úrnapi körmenet alkalmával a nők mindig fehér blúzt és fekete szoknyát vettek fel. Az asszonyok fehér fejkendőt kötöttek a fejükre. A gyerekek a körmenet alkalmával az Oltáriszentség előtt mentek, azok a kislányok, akik abban az évben voltak elsőáldozók. A kicsi kosarukból virágszirmokat szórtak az útra. Ez a szokás ma ugyanígy megmaradt.

Ez a kereszt a mi házunkkal szemközt áll a Főút, másik oldalán. Már gyerekkoromban is ott volt. Antal Albert állíttatta a saját kapuja mellé. Rá is emlékszem. Tulajdonképpen egy nagybirtokos volt, sok földje, erdős területe volt. Telek, az udvar nagyon nagy kiterjedésű volt, egy nagy ház sok szobával, az udvar is teljesen körbe volt kerítve gazdasági épületekkel. Sok jószáguk volt, birkanyáj is. Ahol a kereszt áll volt egy”dogán”(kis húskimérő mészárszék, ahol minden hét végén húst árultak. Mivel nem született gyerekük, örökbe vették Pál Sándort, nevük után íratták, Pál-Antal Sándor lett a neve, aki édesapámmal volt egyidős, és nagyon jó barátok is voltak. Nagy volt a gazdaság, ezért szolgák, szolgálók voltak, velük laktak. Nagyon dolgos emberek voltak Albert bácsi és a felesége. Sándor bácsi megnősült, elvette a karcfalvi Gidró Gizellát, Gizi nénit. Két gyerekük született Pál-Antal Sándor, aki történész lett, a Teleki Tákében volt levéltáros, közben kutató munkát végzett, számtalan könyvet írt. Kutatta Csíkmadaras múltját is, először 1996-ban jelent meg Madarasról egy könyve CSÍKMADARAS EGY FELCSÍKI FALU HÉT ÉVSZÁZADA, monográfia, amit három társszerzővel közösen hoztak össze. A Társszerzők Ördögh Imre iskolaigazgató, Balázs Dénes plébános, Miklós Márton kultúrigazgató. Nagyon értékes kiadvány, én is nagyon sokat tanultam belőle. Pál-Antal Sándornak utána még több könyve jelent meg Csíkmadarasról

történelmi témával. Munkásságáért a Magyar Tudományos Akadémia tiszteletbeli tagjává választotta, így ma akadémikus. Született egy húga, Irén, aki velem volt egyidős. Jó szomszédi viszonyban éltünk, játszótársak is voltunk. Az én családom már nem volt ilyen gazdag, mi a középosztályhoz tartoztunk, viszont nagy hálával tartozom a szüleimnek, hogy középiskolába adtak. Mind a négyen érettségiztünk, hárman főiskolát is végeztünk. Nem hoztunk szégyent mi sem a szüleinkre, mert az ötvenes években az érettségi majdnem felért a mai egyetemi végzettséggel. Ami még mindig nem éppen jó emlék, hogy egy vagyonosabb család gyerekeinek mégis sokkal több jutott, mint nekünk, pedig mi sem szenvedtünk semmiben hiányt, csak sokkal szerényebb élet jutott nekünk. Ennek ellenére szép gyerekkorunk volt. Közben kitört a második világháború, kegyetlenül nehéz pár év. Mi az erdőre menekültünk, de a módosabbja Magyarországra menekült el. Sándor bácsit behívták katonának, elkerült a frontra, majd orosz fogságba. Soha nem tért haza, odaveszett. Özvegy maradt Gizi néni, és árva a két gyerek. Albert bácsi felesége meghalt. Megváltozott az életük, egy ideig Albert bácsi még tartotta magát, de jött 1948. Államosítás, kulákok lettek, a lakást elvették, az állatokat, földeket elkobozták. Keserves volt az apa nélkül maradt családnak. Már idős ember volt „kicsi Albét”, a nagytata. A kulákok gyerekei nem mehettek középiskolába, így „Pál Sanyi”, így szólítottuk akkor, magán úton érettségizett, majd beiratkozott az egyetemre. Az ötvenes években Antal Albert bácsi látása is romlott, megöregedett, nem tudott dolgozni. A kereszttől nem messze a ház frontjához volt építve egy tornác, éppen a Főúti oldalon. Élő emlékem, hogy Albert bácsi kiült a tornácra. Nem messze a keresztjétől. Hallgatta, az úton közlekedőket, mert már alig látott. Hallom, ahogy egész nap kopog a botjával a tornác padlóján. Mára már megváltozott az a nagy udvar, ahová gyerekként nagyon sokszor jártam. Áll még a nagy ház, amit visszakapott a család, de az a sok gazdasági épület már nincs meg. A család történetét talán megírta, vagy megírja Pál-Antal Sándor. Büszke vagyok rá, hogy ő is Csíkmadaras jeles személyisége. A kereszt áll, mindig friss virág van a vázában, a házban lakó unoka családja gondoskodik erről.

Ezt a keresztet Antal Albert állította 1938-ban a kapuja mellé a Főút mentén.

A Dombik keresztje a tejgyár szomszédságában.

Kereszt a Főút mentén, a Barkács üzlet és a zöldségüzlet előtt

KERESZTEK A TEMPLOM KÖRÜL

Azt tudjuk, hogy a katolikus templomot és temetőt kelet felé tájolták, mert Krisztus az utolsó ítélet idején kelet felől fog megjelenni. Az egyházközösség papjait nyugat felé temették, hogy mindig lássák majd, mint jó pásztorok a nyájat.

Templomkapu

A templomunk

EGY RÉGI TEMETŐ

Elnézem ezt a fényképet, a negyvenes évek eleje. Akkor születtem, de így nézett ki a hely, amikor 1948-ban beléptem az emeletes iskola kapuján 1948-ban. Az iskola épülete licsit másabb volt, mint ma. Itt látjuk a kiugró részt, akkor még létezett. Ezen a részen voltak az illemhelyek, az „árnyékszékek”, az emeleten kettő, alul kettő. A fentiben az ülőkék hátrább, alul bennebb, ugyanis fentről az alsók háta mögött potyogott le minden, az alsók háta mögött. Volt egy mély pöcegödör. Ennek nyoma már látszott a falon, felszívódott lassan, lassan. ezért aztán később a javításkor felszámotak, lebontották, és kinti potyogtatós, lábon álló wc-ék lettek. Az udvar nagyon kicsi volt akkor. Látszanak a melléképületek, fásszín, disznóól, tyúkól. Itt volt egy kis lakóház is , egy kis szoba, oldalt vele a fásszín. Itt lakott a gödörásó

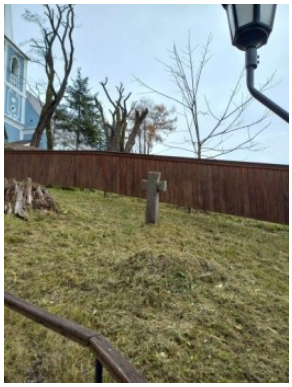
család, ugyanis a dombodalon régen temetőert volt. Véglegesen akkor szűnt meg, amikor 1874-ben terv készül egy új iskola felépítésére. Ezt a temető déli részén lévő üres telekre tervezték. Ekkor hoztak egy rendeletet, hgy egy új temtó helyet kell kjelölni,, a régit át kell adni egy faiskolának, azzal a megszorításal, hogy az újabb sírhantok iránti kegyeletet megóvják.Így még a egyvenes években elég sok kereszt állt a dombon. Lassan fogytak a keresztek, szorultak ki a kerítés mellé. Ezekből még sok áll napjainkban is. Ezeket fényképeztem le 2013-ban. A felíratok nem mindig voltak olvashatóak. Az új temető helyének kijelölése Botskor Elek plébános idején történt. A 90-es években szűknek bizonyult az emeletes iskola udvara. Elhatározták, hogy a templom dombjábóé levágnak. Meg is kezdték a munkát nagy gépekkel, a baj csak az volt, hogy a sírok helyén fordultak ki a földből az emberi csontok. Nagyon megrázó volt a látmány. Nagyon kellett vigzázni a gyerekekre, hogy ne menjenek a csontokkal, koponyákkal tele földre. Végre letiltották a munkát, nehogy ártson a templomnak, nehogy megcsússzon a talaj. Végre aztán planírozták a talajt. Nagyobb lett az udvar a gyerekeknek. Azt a sokkoló látványt nehéz elfelejteni. A régi temető keresztjeiből még most is sok áll. Még vannak olvasható felíratok a faragott kereszteken. Jó lenne egy közös munka, a betűk legyenek olvashatóak. A leszármazottak legalább tudnák, hogy ott nyugszik az ősük.

Keresztek a Templomdomb oldalán

1898-ban fásították a templom előtti teret, a domb oldalát.

ITT SZENDEREDNEK PORAI GÖRÖTSFALVI KOVÁTS BORBÁRANK AKI MEGSZÜNT ÉLNI ÉLETÁNEK 88 ÉVÉBEN 1870 BEN

E SIRBOLT FEDEZI ISTENBEN ELNYUGOT BÍRÓ IMRÉNÉ SZÜLETETT ÁGOSTON ANNA ELHALT 60 ÉVES KORÁBA 1878 BA

ıITT SZENDEREDNEK HOLT PORAI TSENBEN ÉLNI CSÁSZÁR ANDRÁSNAK ÉLETÉNEK 80 DIK ESTENDEÉBEN 1869

ITT FEKSZIK KOVÁTS PÁL ÉS PÉTER…ANNO 1805

ITT ALUSSZÁK ÁLMAIKOT ISTENBEN ELHUNYTAK VÁNCSA MÁTYÁS ÉS NEJE JUHÁSZ KATALIN ELHALTAK 1865 ÉVI MÁRCZIUS HÓ 6. BÉKE PORAIRA ÖRÖK EMLÉKÜL ÁLITATTA VÁNCSA BORBÁLA ÉS ORBÁN FERENCZ SZENTKITÁLYI LAKOSOK 1800 MÁJUS

Horváth József – Rábagyarmati polgármester kopjafája a templomunk előtt

Írtam a régi temetőről.A régi temető helyét fű boritotta, faiskolát létesítettek, majd a 48-as változás után iskolai gyakorlókert lett.Az órarendben volt mezőgazdaságtan óra. Itt tanulták a gyerekek az elemi mesőgazdasági munkákat. Voltak melegágyak, zöldséges ágyások, faiskola. A kezdeti dimbes, dombos terület kezdett kiegyenesedni. Be is volt kerítve. Annyi zöldség termett, hogy a napközi otthon részére elég is volt. Hiába bontották le a gazdasági épületeket, kicsi volt az udvar területe. Hoztak egy döntést. Levágnak egy részt a domboldalból, a templom dombból, planírozzák a területet, hogy nagyobb legyen a játszótér.

Háborús emlékművek a templom előtt

Mindennek van története, a templom előtti háborús emlékműveknek is. Csíkmadaras történetét, alaposan tanulmányozta a Marosvásárhelyen élő, Csíkmadaras egyik híres szülötte, Pál-Antal Sándor levéltáros. Több jelentős történelmi könyve, monográfiája jelent meg. Most is aktívan ír. Egymás után jelennek meg a könyvei. Most kézben tartom a *CSÍKMADARAS – Egy felcsíki falu hét évszázada* című könyvet. Négy szerzője van a könyvnek: Pál-Antal Sándor, Ördögh Imre, Balázs Dénes, Miklós Márton. A könyvet a Mentor Kiadó jelentette meg 1996-ban. Most a Pál-Antal Sándor írásából idézek szó szerint.

Az első világháború, menekülés

„Az első világháború rendkívül súlyosan érintette Csíkmadarast. 1914. augusztus 20-án közhírré tették a faluban is az általános mozgósítást. Minden 23-43 év közötti férfi be kellett vonuljon ahhoz az ezredhez, ahol a katonai kiképzést végezte: a 82-es cs.m. székely gyalogezredbe, a 24-es honvédgyalogezredbe és másokba. 1915 márciusában behívták a 19-20 éveseket is és négyheti kiképzés után a harctérre irányították őket. Márciusban „besorozták” a lovakat, azok árát kifizették készpénzzel. Júniusban besorozták a 18 éveseket, és behívták a 43-50 év közöttieket is. 1916. augusztus 4-én rekvirálták az egyházközösség két harangját, és elszálították ágyúöntés végett. A háború folyamán mozgosítottak és a harctérre küldtek **486** személyt, akiknek egyharmada sohanem tért vissza otthonába.” (112. oldal)

„Az első világháború során hadba mozgósított madarasiakat zömmel a 82-es cs.k.gyalogezred és a a 24-es m.k. honvédgyalogezredbe hívták be. Természetesen voltak más egységekben is, így a 85-ös tüzér lovasezredben, a brassói 2-es cs.k. huszárezredben vagy a 9-es marosvásárhelyi honvéd huszárezredben. A háború folyamán a legtöbb véráldozat a 82-esek hozták, akik már 1914. augusztus 26-án átestek a tűzkeresztségen, 1916-ban a Luck-Olyka-i (Oroszország) áttörés idején szenvedték a legnagyobb emberveszteséget. Állományuk 87 %-át vesztették el. 8330 emberből 718-an aradtak meg. 1916 őszén pedig hősiesen harcoltak az Ojtozi-szorosban, főként a Runcu Mare-i harcokban, elfoglalva a „Halálvárt”. Ezen áldozatokkal magyarázható a hősi halottak rendkívuli magas száma.” (114. oldal)

Csíkmadarasról az 1916-ban elhurcoltakkal együtt több, mint **138** személy lett a háború áldozata. Az áldozatok, az elesettek és a hősi halottak teljes száma a valóságban nagyobb lehetett, mivel 1919-ben még 24-en voltak fogságban és 10 személy halálának híre

tisztázatlan maradt. Megemlítjük, hogy az elhunytak közül hárman hazatértük után haltak bele a szerzett sebeikbe. Az elhaltakon kívül 13-an rokkantakká váltak, 28-an sebesülten szereltek le. A fogságba kerültek zöme orosz hadifogoly volt, de többen jutottak olasz és román fogságba.” (115.oldal) Nevük ott van a márványtáblán.

A második világháború

Idézet Pál-Antal Sándor, Ördögh Imre, Balázs Dénes és Miklós Márton *CSÍKMADARAS Egy felcsíki falu hét évszázada…* című a marosvásárhelyi Mentor Kiadónál, 1996-ban megjelent könyvéből.

„A második világháború rendkívüli áldozatokat követelt a lakosságtól… A háború kitörése után kaptak behívókat a katonaköteles férfiak. Még 1944 augusztusában a front közeledtével sem szűntek meg a behívások. Négy év alatt a frontra került a falu férfilakosságának színe-java. Onnan pedig kezdtek érkezni a szomorú értesítések. Egyesek elestek, mások fogságba kerültek, és ott várták a háború végét. A háborúban elesettek száma 37 személy. …Mivel Csíkmmadarason harcok nem voltak, ütközetre nem került sor. A visszavonuló német alakulatok minden hídat, átereszt. gázlót aláaknaztak. A nagy Olt hidat és a vasútállomás épületét felrobbantották. A Papsára utca elején, Antal Albert és Horváth József háza közötti részeken levő egy méter áteresz hídjával is ezt tették. Mikor két hátramaradt magyar utász motorkerkpárral ráhajtott, a levegőbe röpítette őket. Az egyik katona karját egy félév után találták meg a kertben. Szőcs János halálát szülőfalujában lelte, szekere ugyanis aknára hajtott az Oltban. ” (141. oldal) Ezekre az eseményekre már én is, az akkori 3 éves kislány is emlékszem. A szomszédságban volt az Olt-híd, az áteresz, az Olt, ahol a kapunk előtt mentek a szekerek, miután a hidat elrobbantották.

Emlékszem az Olton átmenő szekér felrobbantására. A borzalomra, amit akkor átéltek a felnőttek.Ismét idézet a könyvből. „Szerencsére Csíkmadarason nem került sor a háborús bűnösök hajszolására. …

A hadifogságban elhunytak mellett meg kell emlékeznünk három faluszülöttéről, akiket hazatérőben fogtak el és deportáltak keletre. Kovács József 45 évesen, Veres István pedig 42 évesen, 1944. december 31-én halt meg a fogságba szállítása közben, embertelen bánásmód következtében, Antal-Pál Sándor pedig 1945. január 15-én a tighinai lágerben.” (144. oldal) (Megjegyzés: Antal-Pál Sándor a madarasi monográfia szerzőjének az édesapja volt.)

A csíkmadarasi hősök emlékműve a márványtáblákra vésett nevekkel, 1995. október 29.

Az örmények valamikor jelentős szereppel rendelkeztek a falu életében. Ennek egyik bizonyítéka, hogy a templom kerítésében temették el őket. Amikor bemegyünk a templomkertbe, baloldalon látunk egy bekerített sírhelyet nagyon szép síremlékkel. Ezen a síremléken nyolc nevet olvashatunk. A legrégebbi SZÁVA JÁNOS 1822-1900 és neje Dajbukát Katalin 1833-1916. Ide van még eltemetve Száva István, Száva Kristóf, ifj. Száva János, Száva Antal, Száva Antalné Fejér Ilona és Száva Katalin. A templom kerítése mellett van még egy fehér márványból faragott sírkő, ide két kisgyermeket temettek el Száva Idát és Száva Matildkát. Érdemes megemlékezni erről a családról, hisz az 1800-as években nagyon

jelentősek voltak, segítették anyagiakkal a templomot is, így érdemelhették ki azt, hogy a templom kerítésén belül temették el őket. A Szávákról nagyon sokat mesélt édesapám és Mezei Ferenc sógor bácsi.

Az 1800-as évek elején, Csíkmadarason is voltak földbirtokosok, földesurak, akik nagykiterjedésű birtokkal rendelkeztek. Akkoriban a földjeiken jobbágyok, zsellérek dolgoztak. Egyik ilyen nagybirtokos család volt a Bíró család. Ez a földbirtokos család az Olt folyótól keletre rendelkezett egy nagy földbirtokkal. Az Olt hídtól nem messze, azt Olt partján volt az uradalmi udvar. A Bíró családnak két lánya volt, közülük egyik a férjhez menése után építtetett egy nagy kőházat, kúriát, hozzá minden gazdasági épületet. A kőből épített nagyon vastag falú házban volt csempe fűttő (kályha), amelynek csempéit a madarasi fazekasok készítették. A falakat nagyon erős színekkel meszelték. Ezt onnan tudom, hogy a szomszédságban laktunk, az Olt másik partján. Gyermekkorunkban nagyon sokat játszottunk, bújócskáztunk a romos ház falai között, amelynek akkor már nem volt teteje. Ez addig tartott, amíg kövenként el nem hordták az egész épületmaradványt. Később már csak az alap körvonalai maradtak az 1839-ben épített nagy háznak. Amikor a házat felépítették, akkor sok gazdasági épületet is építettek. Az Olt mellett volt a kúria. Itt malomárok is volt, amelyen ványoló, olajütő, fűrész és malom működött. Az udvarház környékén levő területek mind a Bíró család tulajdonában voltak. Ezeken kívül szántó területeik voltak a Templomhegyen, Dudornál, Vasbányán és máshol is. Leányi ágon kihalt a Bíró család Madarason, így az örökösök eladták az egész uradalmi birtokot. Az egyik részét megvették a Mezeiek, a másik részt a csíkszépvízi örmények. A terület két részre szakadt, Udvarmelyékre és az Örménykertre. Nem tudom a területek nagyságát, csak azt, hogy a Mezeiek által megvásárolt részt gyermekkoromban nagyon nagynak láttam. Amikor megvették ezt a Mezei ősök, akkor ők a Hídvég utcában laktak, innen költöztek ki a Főút mellé, ahol felépítettek előzőleg egy házat. Amikor kicsi voltam, az 1940-es években a családfő Mezei János volt, akit Mézes Jánosnak hívtak a faluban. Ő volt az én Mezei Ferenc sógor bácsimnak az édesapja. Melléknevét onnan kapta, hogy nagyon sok méhcsaládot tartott, annyit, hogy pergetéskor cseberben állt a méz. Nagyon finom volt az a lépesméz, amit náluk ettem. Nagyon érdekes volt a mézpergető forgása, ahogy spriccolódott ki, szóródott körbe a szép átlátszó méz. Gyermekekül körben álltunk, néztük és nyalakodtunk a mézből. Ez a Mezei János nagyon értelmes ember volt, házi könyvtárral rendelkezett, főleg mezőgazdasággal kapcsolatos könyvei voltak, de tartott novellás köteteket is, Nyirő József könyvet és Antal Áron *Köderdő mellől* című könyvét és másokat. A magyar világ idején Budapestről rendelt folyóiratokat. Még mindig sok könyv van a gyermekei tulajdonában.

Az uradalmi birtok másik részét vették meg az örmények, a Szávák. Ők örmény kereskedők voltak, és lassan még nagyobb területeket vásároltak meg. Az uradalmi udvar az ők tulajdonukba került. Az udvar körüli területet elnevezték Örménykertnek. Az első örmény, aki ide került Madarasra Száva János volt. A Szávák sok madarasi embernek adtak munkát. Jött a második világháború, elmenekültek, majd jött az államosítás, amikor mind elvették a birtokukat, a házat, a gazdasági épületeket, a munkaeszközöket. Ekkor árverezték el a házban levő tárgyakat. Sokan vettek részt az árverésen, így a berendezések átkerültek a madarasiak tulajdonába. Édesapám is részt vett ezen az árverezésen, megvett egy 1x1,5 m nagyságú tükröt egy öltöző asztalkával, és vett egy nagyon szép, díszes vasérc melegítő kályhát. Most a tükör az én szobámban van. Nagyon stabil, a hátát vékony deszka védi a sérüléstől. Nem tudom a korát, de biztosan nagyon régi. Még az 1900-as évek elejéről származhat. Az államosítás után leégett az udvarház tetőzete és fa része. Maradtak az égre meredő vastag kőfalak, feltárva a szobák festését is. Ekkor még sokszor jöttünk össze ide bújócskát játszani. Előbb a gazdasági épületek tűntek el, majd a házat is egészen szétverték. Néhány ember beépítette ezeket a köveket saját házaiba. Egy ideig még látszott a ház alapja, a pince is, de lassan-lassan eltűntek a körvonalak is.

Idézet Pál-Antal Sándor, Ördögh Imre, Balázs Dénes és Miklós Márton *CSÍKMADARAS Egy felcsíki falu hét évszázada…* című a marosvásárhelyi Mentor Kiadónál, 1996-ban megjelent könyvéből. (298–299 oldal)

„Száva János

Száva János teljes nevén Száva János Zoltán, neves marosvásárhelyi orvos, egyetemi tanár. Száva Antal törvényszéki bíró és Fehér Ilona fia. Nem Csíkmadarason, hanem Csíkszépvízen született 1916. június 19-én, de a madarasi Száva család tagjaként gyerekkora egy részét itt töltötte, és idevalónak érzi magát. Ma sem szakította meg kapcsolatát a faluval, adományokkal támogatta és támogatja a helyi egyházat. Visszakapott birtokrésze is Csíkmadaras határában fekszik. Középiskolai tanulmányait a csíkszeredai római katolikus gimnáziumban végezte 1934-ben. A kolozsvári egyetemen orvosi képesítést szerzett 1940-ben. 1945-től a kolozsvári sebészeti klinikán gyakornok, 1945-től a Marosvásárhelyre áthelyezett Orvosi és Gyógyszerészeti Kar sebészeti klinikáján tanársegéd, 1947-től Gyergyószentmiklóson, majd Zilahon főorvos, 1949-től a marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Intézet ortopédiai-traumatológiai és gyermeksebészeti tanszékének vezető tanára. 1968-tól egyetemi professzor. Ő szervezte meg a marosvásárhelyi Gyermekortopédiai Traumatológiai Klinikát. Több tankönyvet írt és külföldi kongresszuson vett részt. 1971-ben

az Érdemes professzor címmel tüntették ki. Tagja a Romániai Orvostudományi Társaságnak, a Magyar Ortopéd Társaságnak, a Chirurgia és az Ortopédia című folyóiratok szerkesztőbizottságának. Tudományos kutatásai az ortopédia-traumatológia, valamint gyermeksebészet és ortopédia területét ölelik fel. Mintegy 18 új műtéti eljárást dolgozott ki. Figyelmet érdemelnek a rosszindulatú csontdaganatok műtéti kezelésével kapcsolatos közleményei. Úttörő munkát végzett a teljes csigolyakiirtás és a gerinccsontpótlás helyreállítása terén.” (A többi megtalálható a könyvben.) Csíkmadaras büszke lehet, hogy ilyen híres emberei vannak, voltak.

1896-ban millenáris” fákat ültettek a templomkertbe.

A Száva család síremléke a templom kertjében

Száva Ida, Száva Matildka – gyerekek síremléke a templomkertben

Id. Féterffy József esperes plébános munkássága és síremléke a remplomkerteben

Péterffy József 1857-1887 között volt Csíkmadaras papja. 1857-ben helyezték Madarasra. z épületek szinte használhatatlanok voltak. A plébánia régi volt, rossz volt a tokozata. Segédlelkészi lakás is volt, de, ha valaki be akart menni rajta, akkor az ajtót a sarkából ki kellett emelnie.Az építmény besülyedt a földbe. A plébánia épületébe becsorgott az esővíz. Voltak gazdasági épületek is, de azok is rozoga állapotban. „ Nemcsak az épületek mutattak szomorú képet, sanyarú volt a nép élete is. 1857-ben az őszi vetés teljesen tönkre ment, és nagyon megdrágult a kenyérgabona is. Az osztrák önkényuralmi kormányzás elviselhetetlenné tette a nép életét: zsarnokoskodás, visszaélések, a hatalom szigorának éreztetése mindennapos volt. Kinyilvánították azt is, ha a papok a nép sérelmeit a szájukra merik venni, akkor „ fülig vasba verve vezessék az előljárósg elé”. Ilyen vizonyok közt sánta rá magát Péterffy József plébános az építkezésre. A gazdasági épületekkel kezdte. 1858. decemberében megrakatta az új csür alapzatát, 1859 tavaszán a felépítményt. A plébánost a papilak építése már a Csíkmadarasra helyezésekor foglalkoztatta. 1857 decemberében magához kérette a falusbírót és a megyebírót, és elmondta nekik a tervét. Azok ezerféle kifogást emeltek ellene. A tétovázást látva, a plébános a falusbiró kezébe nyomta Lukács Gusztáv járási főnök idézőjét, amely szerint a bírónak és az esküdteknek már másnap a főnöknél kellett jelentkezniük. Ez azt jelenti, hogy a plébános már előtte megbeszélte az említett főnökkel az elgondolását. A járási főnök jegyzőkönyveztette az építkezés tervezetet, és felterjesztette acsászári-királyi Helytartó tanácshoz. Válasz csak 1859-ben érkezett. Ebben arra hívatkoztak, hogy a szóban forgó építkezést a templom pénztárának is, erejénél fogva támogatni kell, és szükséges a püspök engedélye. Péterffy plébános a járáshivataltól kapott levél után azonnal a főpásztorhoz folyamodott. Feltárta a régi épületek használhatatlan állapotát, és az engedély megadása mellett hathatós segítséget is kért. Megokolását több pontba foglalta össze.” Hosszas kérés, megbeszélés, tárgyalás következett. Kemény munka, küzdelem. Kérések, válaszok, fellebezések. Számitások, latolgatások. Péterfy plébános nem adta fel. „ Az építkezést 1860. június 15-én kezdték el és 1861. szeptember 5-én költözthetettbe a plébános az új otthonba. ……..Az építkezes soha nem volt könnyű dolog. Az egyén magának, a családos a családjjának, vagy a gyermekeinek épít, a pap viszont a nagy közösségnek a falunak – egyszóval a családért végzi a munkát. És Péterffy Józsefépített a

köznek: 1858-59-ben csűrt, 1860-61-ben plébániát, 1862-ben cseléd és sütőházat, 1864-ben istállót és disznóolat, ugyanakkor temetőt és az egyházi területet deszkával kerítette be, 1867-ben gabonást, 1869-ben szekérszínt. „ (idézet ? Balázs Dénes: A római katolikus egyházközösség története… Mentor Kiadó Marosvásárhely 1996, 316-318 oldal)

Botskor Elek plébános 1817-1857

„1817-ben a nagyboldogasszonyi káplán, Botskor Elek lett Madaras új papja. Ő fiatal ember lévén, fiatlos rővel vette kézbe az egyházközösség vezetését. Az eltelt időszakban már a hívek is kiheverték a templomépítés rájuk eső költségeit, és fiatal papjuk ösztönzésére és kérésére leljesen fogtak hozzá a templom kijavításához. 1818. február 22-én Fekete István kincstári mérnökkel 1020 forintban kötöttek szerződést a javítások elvégzésére. Fekete sok vita, veszekedés, perpatvarkodás után a munkát egy év alatt végezte el. A következőket tette: a templom falait oszlopokkal megerősítette, a bolthajtást leszedette, a szentély bemenetelén új kólábakat, a torony mellett új falat rakatott. „ …..Ismét hosszas munka következett, lelkiismeretlen, felelőtlen emberek munkája. Sok vita, rossz munka. 1829. június 29-én Szent Péter és Szent Pál ünnepén felszentelték. Elvégzik a templom felszerelését . Botskor Elek 1857-ig szolgál Madarason. Itt temetik el. Itt van a sírja, síremléke. Véleményem szerint ennyi papi szolgálat után megérdemelné, hogy több gondot fordítsanak a keresztjére, végtére is 40 évet volt plébános itt Csíkmadarason.

Nagytisztelendő BOCSKOR ELEK

A templomkertben két olyan farafott kőkereszt van, amelyeket olyan embereknek állítottak, akik sokat tettek a templomért, a közért. Ezeket a kereszteket nem rendezték a leszármazottak, hiszen már rég senki nem él a leszáarmazottak közül. Nagyon nehezen tudtaam kiolvasni a neveket. Először letisztítottaam, lemostam a kőkeresztet, mert zuzmó, moha borította. Ezen kívül a fákról lefolyó esővíz is károsította. Eredetükről , az itt nyugvó emberekről kerestem olyan leírást, ami biztos pontot jelentett nekem.

Idézek Pál –Antal Sándor :CSÍKMADARAS EGY FELCSÍKI FALU HÉT ÉVSZÁZADA című könyvből.(Mentor Kiadó Marosvásárhely 1996. 65, 66 oldal)

„A XIX. század elején a homoródszentmártoni Bíró család madarasi ága fiúkon kihalt. Előbb Gábor, a királyfőbíró 1802-ben, őt követte Sámuel 1804-ben, majd László 1820 előtt.Gábor birtoka testvéreire szállt, a Lászlóé felesége halála után Sámuel leányaié lett. Sámuel egyik lányát, Anna Máriát a kézdiszentléleki előnevű Kozma József, a másikat, Karolinát kadicsfalvi Szörtsei Imre vette feleségül. Karolina 1821-ben dévai Fodor Andrásnéként tűnik fel. Úgy Kozma, mint Szörtsei Madarason telepedtek le. Kozma az 1830 –as években az Olthíd mellett csinos kőházat épített, ami a második világháőború végéig fennállott, majd a tűz martaléka lett, a maradványokat pedig széthordták.

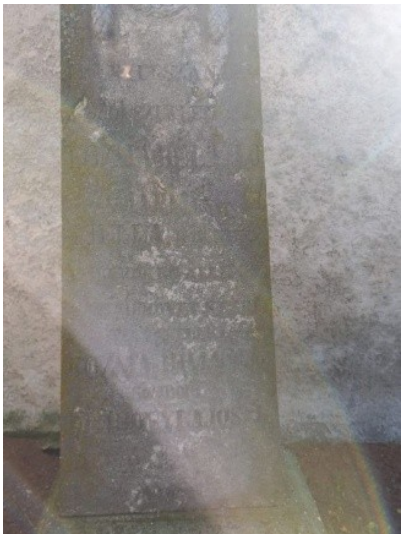
A múlt század máodik felében fiúágon kihalt úgy a Kozma, mind a Szörtsei család. Örököseik a Somboriak és a nagykendi gróf Somssichok voltak. Az udvarház körüli helyek egy részét a Mezeiek vették meg, egy másikat a Szávák. Az udvarházon alulidéli részt ma is Udvarhelyékének, a Szávák áltak megvásárolt megváséroltat Örménykertnek hívják…… 1820-ban Bíró Lászlónénak Csíkmadarason 16 jöbbágya két zsellére. Kozma Józsefnek 8 jobbágya és két zsellére, Szörtsei Imrének 8 jobbágya. ……1839 Kozma József fia , Gábor

majorsági birtokához tartozott az Ölthíd melletti „curiás jószág” az új kőből épült udvarházal. benne „madarasi fabrika” késztette”újmódi csempefüttővel” több gazdasági épület, a malomárok mellett egy Malom, ványolóval, és olajütővel, a madarasi vízen fűrészmalommal.”

ű

ITT NYUGSZANAK_____KOZMA_____ILONA MÁRIA ÉS GABRIELLA, KIKNEK EMLÉKÖKRE ÁLLÍTOTTA E SÍRKÖVET KÉZDISZENTLÉLEKI KOZMA IRMA SOMBORY LAJOSNÉ

Így találtam először

Miután lemostam

Egyelőre ennyi biztos BOLDOG EMLÉKÜ SZÖRTSEI IMRE ÚR – 1861.

BÁLINT TIVADAR plébános

Bálint Tivadar plébános A plébános úr síremléke Kozmás

Tivadar pap bácsi és az elsőáldozók Boga Rozalia nagynéni keresztje, Kozmás

Részletek Daczó Katalin *Jeles alcsíkiak. A–D* című könyvéből.

„BÁLINT TIVADAR plébános élete (Kozmás, 1904. ápr. 21. – Csíkszereda, 1984. szept. 23.)

plébános, politikai elitélt. Római katolikus. Szülei Bálint Ferenc, Boga Katalin.

1917-től a csíkszeredai Római Katolikus Főgimnázium növendéke. Nyolcadikos gimnazistaként, 1925-ben, négy évvel a körmenet újjászervezése után ő viszi a laborumot a csíksomlyói búcsús kikerülésen.

1925. A korszak előírásainak megfelelően Marosvásárhelyen teszi le az érettségi vizsgáit.

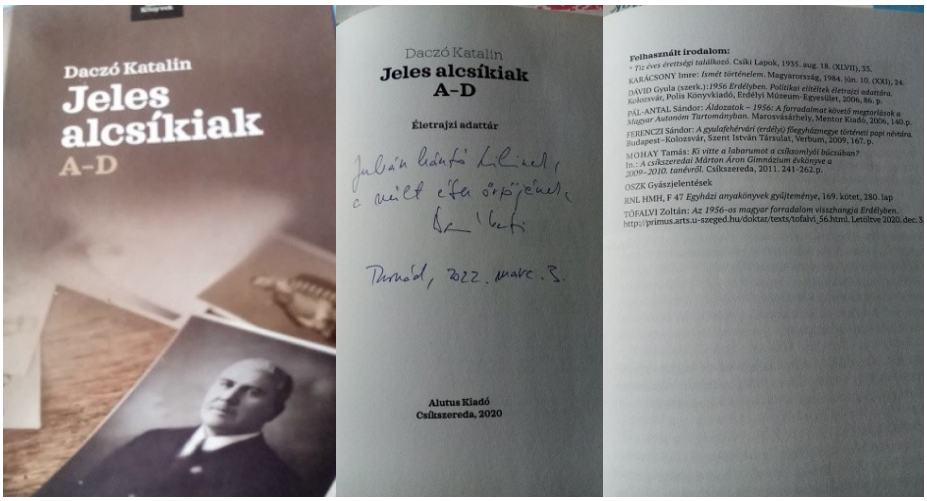
1929. jún. 29. Pappá szentelik. Szolgálati helyei: káplán Csatószegen (1929), Gyergyóremetén (1929), Petrozsényban (1930), Szászrégenben (1931), plébános, Nagyágon (1932), Mikóújfaluban (1934), Csíkszentsimonban, Csíkmenaságon, Gyimesközéplokon

(1947), Küküllőkeményfalván (1948) és Csíkmadarason (1949). 1971-1984 között nyugdíjasként Csíkszeredában él. Életének 81., papságának 58. évében, hosszas betegség után Csíkszeredában hal meg. 1984. szept. 26-án, Kozmáson helyezik el örök nyugalomra."

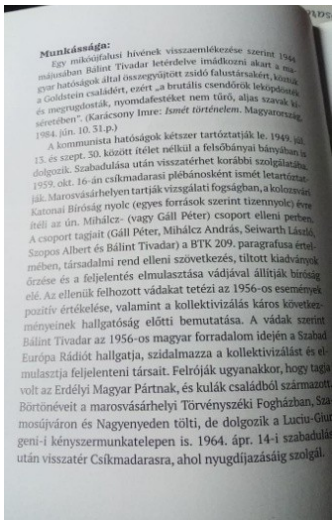
…….

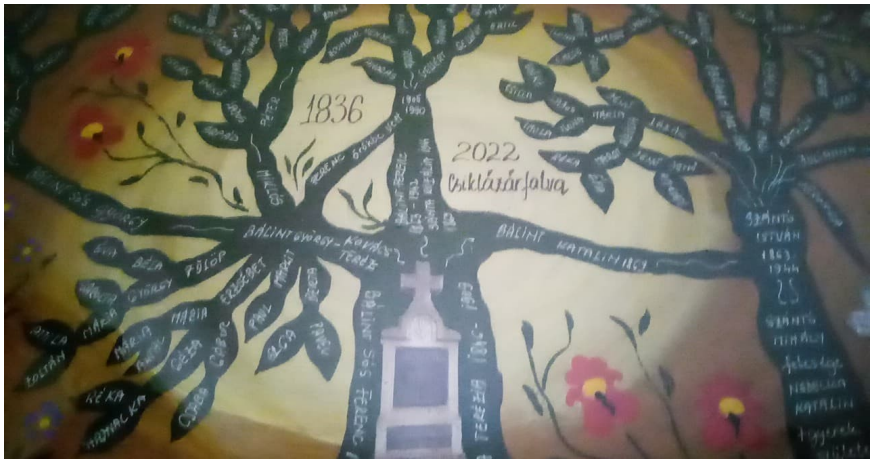
Munkássága

„Egy mikóújfalusi hívének visszaemlékezése szerint 1944 májusában Bálint Tivadar letérdelve imádkozni akart a magyar hatóságok által összegyújtött zsidó falustársakért, köztük a Goldstein családért, ezért a „brutális csendőrök leköpdösték és megrugdosták, nyomdafestéket nem tűrő aljas szavak kiséretében." (Karácsony Imre: *Ismét történelem* Magyarország, 1984. jún. 10. 31 p. A kommunista hatóságok kétszer tartóztatják le. 1949. júl. 13. és szept. 30. között, ítélet nélkül a felsőbányai bányában is dolgozik. Szabadulása után visszatérhet korábbi szolgálatába. 1959. okt. 16-án csíkmadarasi plébánosként ismét letartóztatják. Marosvásárhelyen tartják vizsgálati fogságban. A kolozsvári Katonai Bizottság nyolc (egyesek szerint tizennyolc) évre ítéli az ún. Mihálcz vagy Gáll Péter csoport elleni perben. A csoport tagjai (Gáll Péter, Mihálcz András, Seiwart László és Bálint Tivadar) a BTK 209 paragrafusa értelmében társadalmi rend elleni szövetkezés, tiltott kiadványok őrzése, és a feljelentés elmulasztása vádjával állítják a bíróság elé. Az ellenük felhozott vádakat tetézi az 1956-os események pozitív értékelése, valamint a kollektivizálás káros következményeinek hallgatóság előtti bemutatása. A vádak szerint Bálint Tivadar az 1956-os magyar forradalom idején a Szabad Európa Rádiót hallgatja, szidalmazza a kollektivizálást és elmulasztja jelenteni a társait. Felróják neki ugyanakkor, hogy tagja volt az Erdélyi Magyar Pártnak és kulák családból származik. Börtönéveit a Marosvásárhelyi Törvényszéki fogházban, Szamosújváron és Nagyenyeden tölti, de dolgozik a Luciu Gheorgheni kényszermunkatelepen is. 1964. ápr. 14-i szabadulása után visszatér Csíkmadarasra, ahol nyugdíjazásáig szolgál."

A Bálint Tivadar plébános úr családfája. Készítette Szántó Lili, Kozmás.

„A halottainkkal úgy vagyunk, hogy eleinte, ha álmodunk, ébredéskor keserű haragot érzünk: miért csak álom volt. Később lassan-lassan alábbadja az ember, és ébredés után is hordozza magával az álom andalító, jó érzését: legalább álmomban éltek, gondolja, s már szívesen álmodik róluk.” (Ottlik Géza)

2022. NOVEMBER 1. MINDENSZENTEK NAPJÁN ESTE – GYERTYAFÉNYBEN

2022. november 2. HALOTTAK NAPJA A CSÍKMADARASI TEMETŐBEN

A Olyan érzésem van ma, hogy nem értem meg ilyen szép halottak napját. Csodás napsütés. Csíkban korán be szokott állni a fagy, igy azok a virágok, amelyeket a sírokra tesznek, éjszaka megfagynak, másnap már barnásak, kókadtak. Ma minden csogálatos volt. Talán minden sírt le lehetett volna fényképezni, de csak tallóztam, kitűzött cél nélkül. Célem a faragott keresztek lefényképezése volt, de ez már nehezen ment, mert egy év óta is sok új márvány síremlék készült. Már, már verseny van, hogy minél hívalkodóbb legyen, minél feltűnőbb. A virágokból is kultusz lett, minél több krizántém, minél nagyobb mécses legyen. A kis gyertya már ritkább. A faragott kereszteket, ha meg is hagyták, már alig lehet odaférni fotózni. Egy nagyon kedves meglepetésben volt részem. Petres Mónika tanárnő érkezett az osztályával. Minden gyereknél legalább 22 kis gyertya. Végig jártak a temetőben, gyertyát gyújtottak az itt eltemetett pedagógusok sírjain. Éppen akkoör jöttek a férjem sírjához, amikor én is ott voltam. Közösen imádkoztunk érte.

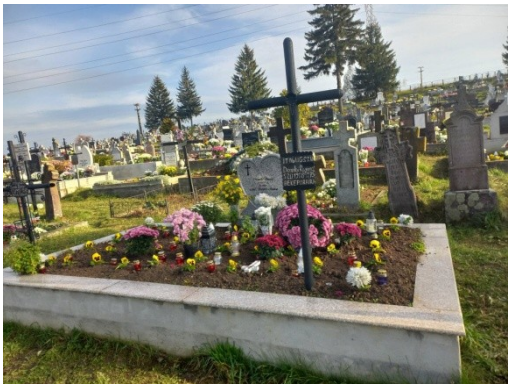

Petres Mónika tanárnő gyertyát gyújtanak és imádkoznak Tankó M. Péter tanító bácsi sírjánál.

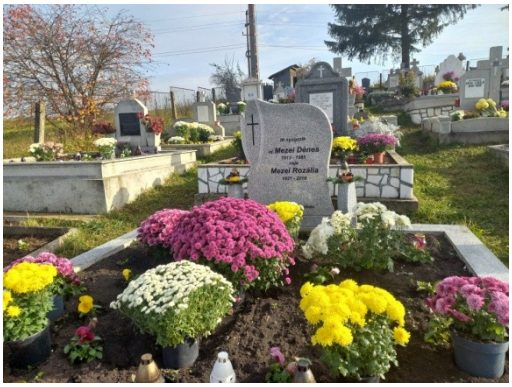

Mezei Dénes
Mezei Rozália

LŐRINCZ FERENC

VÁNCSA IMRE

Itt van november. Őszutó hónapja. A begyűjtés hava.

Csokonai Vitéz Mihály: „Eljött nár november didergő hónapja,

Hideg szele a fák ágait megcsapja,

Meghalva eéhullanak a sárga levelek,

Játszadozva velek a kegyetlen szelek.”

Korai fagyok dermsztenek, hajnalra dér üti meg a tájat, és esik, esik az eső.

Azért nem mindig ennyire kíméletlen a november. Ekkor szokott lenni az indian nyát, avagy, ahogy a néphit mondja szent Márton nyara, vénasszonyok nyara. Ilyenkor visszatér a nyár kevés időre. Örülünk neki. Az utóbbi években egyre hosszabb az indián nyár. Mostanában ködös reggelekre ébredtünk, de utána kisütött a nap, kellemes meleg van. Ma is, ahogy kinézek az ablakon, süt a nap, meleg van, olyan csalogató idő. A november szerintem kicsit az idős emberek életéhez is hasonlít, fagyos napok, majd jön egy kis öröm, máris tudunk még örülni az életnek. Így, 81 évesen, Juhász Gyula vers jár az eszemben:

„ És minden dolgok mélyén béke él,

És minden éjén csend lakik,

S a végtelenség összhangban zenél

S örök valók csupán mély álmaink.

És minden bánat lassan béke lesz

És minden gyötrődés győzelem,

S a kínok kínja, mely vérig sebez,

Segít túllátni a szűk életen. „

Ilyenkor, késő ősszel, életünk alkonyán, azok az emberek, akiknek a jó Isten megadta a kegyelmet, hogy még a nyolcvan éven is túl vagyunk, egyre gyakrabban gondolunk az elmúlásra. Az élet véges. Viszont, jó, ha még él a remény bennünk, ha kihasználjuk az ajándék napokat. Vigyázunk arra, amink még meg van. Mert" Nem a halál a legnagobb veszteség, hanem amikor bennünk hal meg valami, míg még élünk." (Norman Cousins)

Az életünk abban a pillanatban kezd véget érni, amikor szótlanok maradunk azon dolgokról, amik igazán számítanak. (Martin Luther King)

Én hálát adok Istennek, hogy segített befejezni a nyolcadik könyvet is, a nyolcadik X-en túl, amit már rég terveztem. Ez az én koromban nagy ajándék. Talán kicsit hasonlít az életem a mostani indián nyárra, amikor visszkacsint a napsugár, az enyhe , langyos meleg ősz.

Tankóné Péter Mária Terézia

Csíkmadaras 2022. november – 81 évesen

KÖNYVÉSZET

sírjel – Magyar Katolikus Lexikon…internet

Dr. Bakó Hajnalka – Imakönyv -2003.175 oldal

Dr. Salló Szilárd: Egy egyén tulajdonában lévő gyászjelenté gyűjtemény vizsgálata

Pál_Antal Sándor CSÍKMADARAS Egy székely falu hét évszázada Mentor Kiadó Marosvásárhely 1996. 115 oldal

Daczó Katalin : JELES ALCSÍKIAK A-D Csíkszereda Alutus 2020.

Balázs Dénes: A római katolikus egyházközösség története….Mentor Kiadó Marosvásárhely 1996.

TARTALOMJEGYZÉK

Mottó - 2

Előszó - 4

A halál - 5

Mi a temető, a temetőkert? - 9

Faragott keresztek a csíkmadarasi temetőben 2013 -

Márvány síremlékek napjainkban a temetőben - 42

Temetések régen és napjainkban - 44

Temetések régen - 44

A gyászjelentők - 62

Temetések napjainkban - 63

Rokonok síremlékei a csíkmadarasi temetőben - 65

Keresztek a falu utcáin és a mezőn – 75 74

Keresztek a templom körül – 84

Egy régi temető - 85

Háborús emlékmű a templom előtt - 95

Az első világháború, menekülés - 95

A második világháború – 96

A csíkmadarasai hősök emlékműve a márványtáblákra vésett nevekkel 1995. október 29.- 97

Száva János – 100

Id. Péterffy esperes plébános – 103

Botskor Elek plébános - 104

Bálint Tivadar plébános - 106

Mindenszentek napja 2022. november 1.

2022. november 1. este a temetőben. 109.

2022. november 2 . Halottak napja a sok új síremlékkel 109.